

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITAS SCIENTIARUM SZEGEDIENSIS
MÉRNÖKI KAR

***A KUNSÁGI BORVIDÉK,
EZEN BELÜL AZ „ARANYHÁROMSZÖG” PROBLÉMÁINAK
ELEMZÉSE***

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

Hlavács Éva

III. évfolyamos gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök Bsc hallgató

Témavezető:

Dr. Panyor Ágota
egyetemi docens

SZEGED,

2014.

Tartalom

Ábrajegyzék.....	2
Táblajegyzék	2
Bevezetés	3
1. Borok és korok – Magyarország borászatának története és borföldrajza	5
1.1. Az ókor borászata.....	5
1.2. A középkor borászata	5
1.3. Az újkor borászata.....	6
2. Hazánk borvidékei.....	9
2.1. Balatoni borrégió.....	9
2.2. Duna borrégió.....	11
2.3. Egri borrégió.....	12
2.4. Észak-dunántúli borrégió.....	13
2.5. Pannon borrégió	14
2.6. Soproni borrégió.....	16
2.7. Tokaji borrégió.....	16
3. A Kunsági borvidék.....	17
3.1. Általános jellemzés.....	17
3.2. A borvidék története a szocialista időkig	18
3.3. A borhamisítás korszaka	19
3.3.1. Hogyan hamisították a bort?.....	21
3.3.2. Tények és kérdések.....	22
3.4. A KGST összeomlása.....	22
3.5. A rendszerváltástól napjainkig	23
3.5.1. Az olajszőkítés időszaka.....	23
3.5.2. A történelem ismétli önmagát	23
3.5.3 Az ezredfordulótól napjainkig.....	25
4. Primer kutatásom eredményei	27
4.1. Vizsgálatom módszertana.....	27
4.2. A hegybírók körében készített felmérésem eredményei.....	28
4.3. Kiskőrösi Kossuth Pinceszövetkezet – Szűcs Gyula.....	29
4.4. A borászatokkal készített interjúim eredményei	33
4.5. Értékelés, javaslatok.....	39
Összefoglalás	41
MELLÉKLETEK	45

Ábrajegyzék

1. ábra	Középkori szüreti jelenet.....	5
2. ábra	Hazánk borvidékei.....	9
3. ábra	Egri borvidék emblémája	12
4. ábra	Villányi borvidék emblémája	15
5. ábra	Tokaji borvidék a világörökség része.....	16
6. ábra	A Kunsági bor védjegye	17
7. ábra	Szőlőterületek változása	25
8. ábra	A Kossuth Pinceszövetkezet reduktív borai	29
9. ábra	A Lantos borászat Cserszegi fűszerese.....	33
10. ábra	Az István borház vörösborai.....	34
11. ábra	Az összefogás jövőbeni hatása	39

Táblajegyzék

1. táblázat	Szőlőterületek változása a századfordulón	8
2. táblázat	Édesszájúak vagyunk?	21
3. táblázat	Hegyközségi adatok,.....	28

Bevezetés

Témaválasztásom több okra is visszavezethető. Elsőként a családom 5-6 generáció óta foglalkozik szőlészettel-borászattal. Gyermekkorom óta képezi az életem szerves részét, a nyári szünetek vele járója a szőlő, és ezt nem negatívumként mondom. Nem azt állítom, hogy megszerettem, de megkedveltem. Rájöttem, hogy a szőlő hálás növény. Hálás, ha jól viseljük gondját. Hálás, ha leszüreteljük, és gyümölcsként eladjuk, de talán akkor a leghálásabb, ha bort készítünk belőle. Bár ez attól függ, milyenek a körülmények. Ha a magyar állam, a külföldi vagy éppen a hazai versenytársak, vagy az időjárás közbeszól, az ellen nincs mit tenni.

A második ok talán kézenfekvőbb: Kiskőrösön élek. Ha ezt bárhol az országban elárulom, rögtön következnek a pancsolt, tablettás borokra, és az „Aranyháromszög” irányuló megjegyzések. Miért éppen ez jut az emberek eszébe? Miért nem az, hogy itt született Petőfi Sándor? Vagy a kiváló gyógy- és termálvizünk? Vagy az emberek miért csak arra a pár évtizedre emlékeznek az évszázadokra visszanyúló borászatunkból? Ezek azok a kérdések, amelyekre már gimnáziumos korom óta keresem a válaszokat.

A Kunsági borvidék – az ország legnagyobb borvidéke révén – adja hazánk bortermelésének csaknem felét, hatalmas potenciállal rendelkezik, és minőségi borokból sem szenved hiányt. A szőlészet-borászat számos családnak ad megélhetést vagy nyújt kiegészítő jövedelmet. Viszont a vidék múltjából és jelenéből fakadó problémái szembetűnőek, és nem hagyhatóak szó nélkül. Dolgozatom ennek bemutatása céljából íródott. Szekunder kutatásom alkalmával a múlt, míg primer kutatásom alkalmával a jelen problémáit tárom fel az alföldi Kiskőrös-Kecel-Soltvadkert háromszögre összpontosítva. Dolgozatom első részében bemutatom a Kunsági borvidék helyét a hazai borvidékek között, majd a második részében számos kérdésre keresem a választ.

A múlttal kapcsolatban:

- Hogyan illetve milyen szőlő- és borkultúra alakult ki a Kunsági borvidéken?
- Milyen valóságalapja van a 20. századi borhamisításnak? Honnan jött az „Aranyháromszög” kifejezés, és mi történt ott az 1900-as évek végén?

A jelennel kapcsolatban:

- Milyen hatással van a borhamisítási sztereotípiára a jelen szőlészetére-borászatára?
- Miért hiányzik a vidékről az összefogás? Miért nem tudnak összefogni a borászok?
- Hogyan borította fel a hazai piacot az olasz, illetve a spanyol import bor?
- Miért nem vonzó a fiatalok számára a szőlészet-borászat?

- Milyen egyéb problémák jelentek meg napjainkban?

Úgy gondolom, a kérdések megválaszolásával egy átfogó képet fogok kapni az elmúlt évszázad történetéről és a napjainkban fellelhető problémákról.

1. Borok és korok – Magyarország borászatának története és borföldrajza

1.1. Az ókor borászata

A szőlő behozatala a Kr. születése előtti 4. századra vezethető vissza. Borászatunk 2 gyökerű: egyrészt a római uralom elején már jelentős szőlő és borkultúra volt jelen hazánk területén, Pannonia-ban és Sirmium-on (Dunántúlon és a történelmi Magyarországhoz tartozó Szerémségen). A rómaiak a szőlő művelését a görögöktől sajátították el, majd a hatalmas római lakomák nélkülözhetetlen italává vált a bor. Ebben az időben még csak nem is hasonlított jelenlegi ízére, kinézetére, formájára: keserű volt, zavaros, és szűrés nélkül fogyasztották. Ennek ellenére a magyarság már a honfoglalás előtt használt Kazár birodalomból hozott, a szőlészethez és borászathoz kapcsolódó jövevényszavakat. Így őseink valószínűleg a Kaukázusban találkoztak először a bor fogalmával. E tényekből kifolyólag mondhatjuk, hogy borászatunk egyaránt rendelkezik római és kazárországi gyökerekkel. (Benyák, 1999)

1.2. A középkor borászata

A Kárpátok vonulata, vagyis a szőlőtermesztés északi klimatikus határa kedvező feltételeket teremtett, így a középkor folyamán csaknem mindenütt meghonosodott a bortermelés. A 14. század végéig valamennyi tájon csak fehér szőlőfajtákkal, és ezáltal fehérborokkal foglalkoztak. Árpád-házi, majd Anjou királyaink uralkodása alatt színesedett ki igazán a szőlő-és borpalettánk. Az ú. n. latinus (francia, vallon) és a rajna melléki német vendégek (hospes) sok újdonságot, és szokást honosítottak meg. A legkomolyabb mégis az olasz hatás volt, mely Mátyás uralkodása idején teljeseedett ki. Beatrix királyné és udvartartásának Budára költözése átalakította az építészet, divat, és a gasztronómia világát egyaránt. Így jelent meg az édes csemegebor, továbbá a vörösbor, mely Mátyás idejéig nem volt népszerű hazánkban. Az 1. ábrán egy Mátyáskorabeli szüretet láthatunk. (Benyák, 1999)

1. ábra Középkori szüreti jelenet,

Forrás: <http://www.kisalfold.hu/blog/bor->

[neked/a-szolo-es-a-bor-megjelenese-a-magyar-kiralyi-torvenykezesben-ii-1301-1516/138/3457/](http://www.kisalfold.hu/blog/bor-neked/a-szolo-es-a-bor-megjelenese-a-magyar-kiralyi-torvenykezesben-ii-1301-1516/138/3457/)

A 15-16. században jöttek létre borvidégeink elődei. A középkori oklevelek, vámszabályzatok, és egyéb leírások egy nagyobb település, megye nevével, vagy tájnévvel azonosították a bor termőhelyét. A Magyar Királyság legjobb borai a 16. századig a Szerémségből (mai Horvátország és Szerbia területe, a Duna és a Száva között elterülő nagytáj) kerültek ki. Akkoriban ezt a tájat nevezték a magyarság kincses dobozának, virágos kertjének. Oláh Miklós humanista műveltségű királyi titkár egy külföldiek számára készített Magyarország-leírásban (1536) így vélekedett a magyar borokról:

„Magyarországnak majdnem valamennyi tája (...) nemes, édes, savanyú, e két utóbbi közé eső, könnyű és közepes erejű borokat terem, de sokkal több fehéret, mint vöröset. (...) A borok közül jobb és nemesebb elsősorban az, amelyik a Szerémségben, másodsorban amelyik Somogy, Baranya, Pozsony, Sopron, Eger, Borsod, Újvár, Veszprém, Zala vármegyékben, végül amelyik Erdélyben és Szlavóniában terem. A vadon termő szőlők nagyobb fürtöket és nagyobb szemeket hoznak, főként a Szerémségben, mint sok helyen a házasítottak és megmunkáltak (...)”

Érdekesség, hogy alföldi borok is feltűntek a középkori oklevelekben: elismert termőhelyek között tartották számon Kecskemét és Szabadszállás területét.

1.3. Az újkor borászata

A török hódoltság alatt kishazánk borászati szempontból kettészakadt. A megszállt területek viaszosultak, hanyatlásnak indultak, míg az erdélyi és királyi részek felemelkedtek. Hogyan lehetséges ez? Egyes tanulmányok szerint a törökök által ledózerolt Szerémségből a szőlész és borász szakemberek északra vándoroltak. Így alakult ki a 17. század végére hazánk első borvidéke, a Tokaji borvidék.

A 17-18. század fordulójától a török hódoltságtól megszabadult szőlő- és borvidékek sorra megújultak. A nagy betelepítéseknek köszönhetően sok délszláv, és borhoz értő német települt Magyarországra, újra megélénkült Villány, Szekszárd és Pécs. Mindent egybevéve a 18. századtól egészen a filoxéra járványig a borászat a magyar mezőgazdaság legjövedelmezőbb ága a szarvasmarha és a búza mellett. Mindemellett a borászat volt a leginkább exportra termelő ágazat, továbbá borainkkal a világ élvonalába kerültünk. (Voltak kisebb visszaesések, példaként mikor Mária Terézia bevezette a kettős vámrendeletet, és a magas kiviteli árak miatt megszűntek borászatunk hagyományos európai piacai.)

(<http://borneked.hu/magyar-bort%C3%B6rt%C3%A9nelem-r%C3%B6viden>)

Schams Ferenc, csehországi származású szőlész, a szakszerű szőlőművelés meghonosítója Magyarországon, 1832-33-ban elkészítette az első rendszeres áttekintést a borvidékeken. Ő 14 borvidéket nevezett meg:

1.) Tokaj és Zemplén megye	7.) Baranya megye (Pécs és Villány)
2.) Szerémség	8.) Zala megye (Balaton melléke)
3.) Arad megye (Ménési hegy)	9.) Veszprém megye (Somló hegy)
4.) Komárom megye (neszmélyi borok)	10.) Heves megye (Eger és Visonta)
5.) Pest megyei borok (budai,
szentendrei, Promotórium, Ótétény
és Kistétény, Pósmegyer, Vecsés,
Szada, Csömör, és Síksági borok)	11.) Ruszt és Sopron
	12.) Vas megye
	13.) Horvátország
6.) Tolna megye (szekszárdi borok)	14.) Bánát (Versec és Fehértemplom)

(Bodnár, 2007)

Mikor borászatunk már az olasz és francia ellenfelekkel versengett, 1874-ben megjelent nálunk is a pusztító filoxéra, vagyis a szőlőgyökértetű járvány. 1860-ban Amerikából került Európába, és az egész kontinensen végigsöpört. A szigorú intézkedések ellenére az 1890-es években 40-60%-os veszteséget tudhattunk magunk mögött. Minden lehetőséget kipróbáltunk: a szénkénegezést, mely lényegében finom por formájában a gyökérzet közelébe jutva pusztította el a kártékony rovarokat, viszont ez a módszer kezdetben igen drágának bizonyult. A következő lehetőség az ellenállóbb, direkt termő szőlőfajták telepítése volt. Az olyan újdonságok elterjedése, mint például az Olaszrizling, a Kadarka, a Mézesfehér vagy az Ezerjő, nagy lökést adott a filoxérából való kilábaláshoz. A legjobb lehetőségnek mégis a fertőzésmentes, ú. n. immunis homoktalajon történő szőlőtelepítés volt. Minthogy e kártevő a homokos talajban nem tud mozogni, sőt a járatai is beomlanak, a 19-20. század fordulójára kialakulnak az Alföld „homoki” szőlő- és borvidékei. Az imént felsorolt intézkedéseknek köszönhetően nemhogy megszabadultunk a szőlőgyökértetűtől, hanem még a szőlőbirtokok is teljesen átalakultak. Előtérbe kerültek a modern termelési eljárások, és a jobb borkezelés, ezzel együtt kialakult hazánkban a borhamisítás. Ennek ellentételezése miatt született meg az 1893. évi XXIII. törvénycikk, mely elsőnek írja le, hogy mi nevezhető hamisítványnak. (Bodnár, 2007)

1. táblázat Szőlőterületek változása a századfordulón
 Forrás: Benyák, Borok és korok, 1999 alapján saját szerkesztés

Évszámok	Teljes szőlőterület	Kötött talaj	Homoki talaj
1883	216.900 ha	86%	14%
1915	216.400 ha	64%	36%

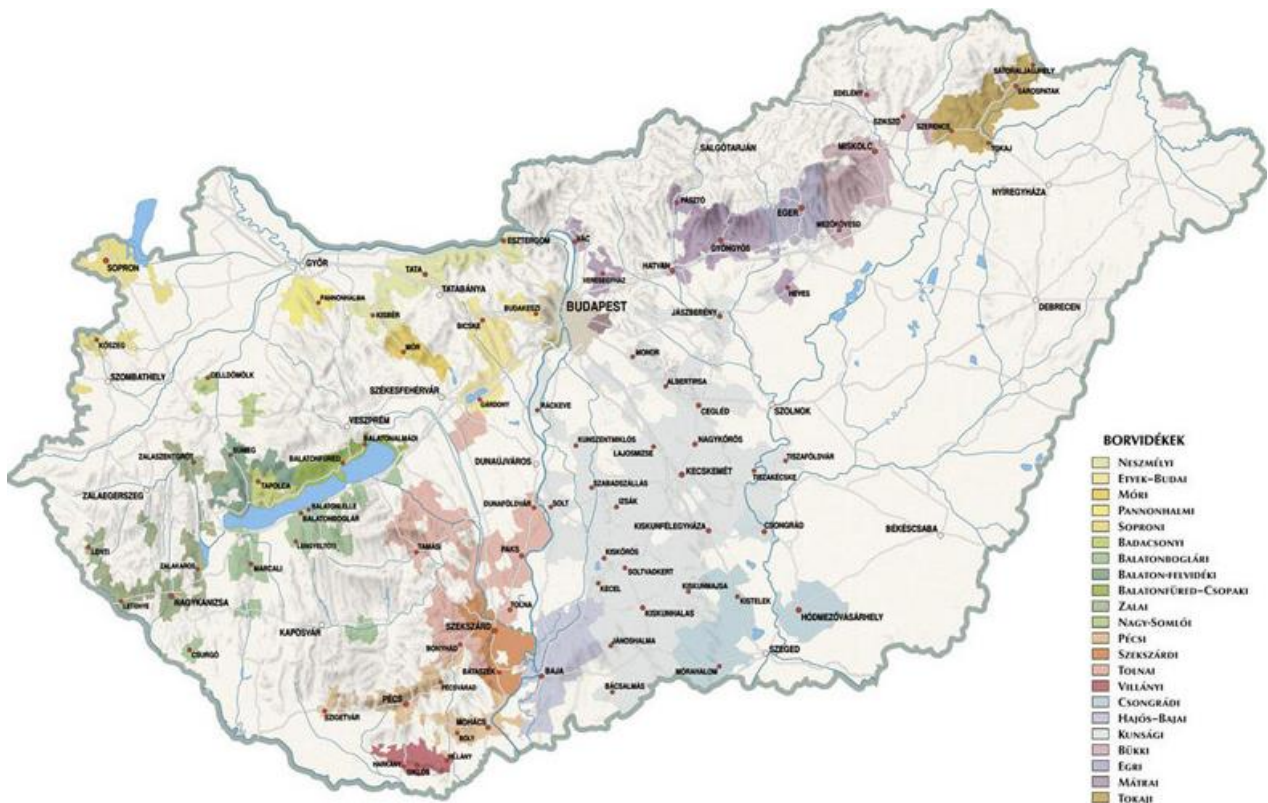
A 1. táblázat adatai a szőlőterületek filoxéra járvány előtti és utáni állapotot mutatják. A változás magyarázata, hogy az új telepítések nagy része sík területre került, továbbá több domb-, és hegyvidéki szőlőterületünk csak részben, vagy egyáltalán nem születtek újjá.

Az erőt próbáló szőlőrekonstrukció megvalósulása után kitört az első világháború. A háború már magában hatalmas károkat okozott, viszont a trianoni békeszerződés még nagyobbakat. Magyarország elvesztette területének 67,3%-át, lakosságának felét, ugyanakkor a szőlőterületeknek „csupán” 34%-a került idegen kézbe. Tehát arányában megnőtt a szőlőterület nagysága, ami egy erőteljes túltermelési válságot eredményezett. A sors fintora, hogy ezt a válságot a második világháborúra való felkészülés, és maga a háború enyhítette. A szovjet megszállás és a kommunista diktatúra, az államilag támogatott nagyüzemi szőlőtelepítések mennyiségi javulást, de ezzel szemben nagymértékű minőségi romlást is hoztak, ez volt a szőlőterületek második nagy változása (részletesebben kifejtve a Borhamisítás alfejezetben). 1965-re a hivatalos statisztika szerint 246.500 ha-ra növekedett a szőlőterület, ami a nyilvántartások óta mért legnagyobb terület volt. Az Alföld már 58-60%-kal átvette a vezetést a domb-, és hegyvidéki szőlőterületektől. A magyar borágazat a stabil szovjet és KGST piacokra épített, ami 1989 után darabokra hullott. (Benyák,1999)

A rendszerváltás után pozitív irányba történő változás következett be, mikor újult erővel vágtunk bele ismét a magántulajdonra és a piacgazdaságra épülő borászatba. A 2004-es uniós csatlakozásunk óta az ágazat az érem mindkét oldalát mutatja: egyik oldalon a telepítési támogatások, és a minőségi borkultúra, a másik oldalon a kivágási támogatások, és az unión belüli áruk szabad áramlása. Újvilági dömping, túltermelési válság és az új piacok kényszeres keresése jellemzi napjaink Európai Unióját. (Gazda, 2005)

2. Hazánk borvidékei

Napjainkra 22, törvény szerint meghatározott borvidékkel rendelkezünk, melyek borrégiók alapján csoportosíthatók (a borvidékek hatályos listáját a 127/2009. (IX. 29.) FVM rendelet 1. számú melléklete tartalmazza). Borvidégeink együttes területe csaknem eléri a 300 000 hektárt, ebből a tényleges termőterület a legújabb statisztikák szerint 63 830 hektár. (HNT Sajtóközlemény, 2014). A 2. ábrán országos szintű elhelyezkedésüket láthatjuk.

2. ábra Hazánk borvidékei,
Forrás: <http://csakmagyarbor.hu/borvidekek/>

2.1. Balatoni borrégió

o Badacsonyi borvidék

Dunántúlon, a Balaton északi partvidékén terül el a Badacsonyi borvidék, melynek termőterülete körülbelül 2800 ha. A Balaton nagy víztükre kiegyenlítő hatással van a borvidék klímájára: meggátolja a hőmérsékleti szélsőségek kialakulását, továbbá biztosítja a magas páratartalmat. Talaja igen változatos, a pannonyagyag, a pannonyhomok, és a lösz egyaránt megtalálható, a hegycsúcs felé közeledve bazalttal keveredve. Talajtípus szerint barna erdőtalaj jellemzi. A borvidéken 99%-ban fehér borszőlőfajtákat találunk, ebből 70%-os arányt képvisel az Olaszrizling. A Badacsony híres borai a Kéknyelű, a Badacsonyi muskotály, és a Szürkebarát. Utóbbi érdekessége, hogy eredetileg a helyi Pinot noir borról

van szó, de annak idején szürke csuhás szerzetesek helyi különlegességgé emelték. Kedvező időjárás esetén bogyci aszúsodnak és ízletes csemegebor is készülhet belőle. (Bodnár, 2007)

o Balatonboglári borvidék

Somogy megye északi részén, a Balaton déli partján fekszik a Balatonboglári borvidék. Termőterülete körülbelül 2800 ha. Talaját agyagos, üledékes talaj jellemzi, továbbá filoxérával szemben immunis pannonhomok, mely az 1800-as évek végén megmentette a vidéket a hanyatlástól. A fehér- és kékszőlőfajták egyaránt megtalálhatóak a borvidéken, de a fehérbort adó fajták aránya nagyobb. A legtöbb ültetvényen Királyleánykával, Zöld veltelinivel és Chardonnay-val találkozhatunk. Jellegzetes kékszőlői a Kékfrankos és a Merlot. Érdekesség, hogy nem kap annyi napfényt, mint a Badacsony, így a szüret átlagosan két héttel később kezdődik. (Bede, 2013)

o Balaton-felvidéki borvidék

A Balaton északi részén, a Badacsonyi borvidéket körülölelve helyezkedik el a Balaton-felvidéki borvidék, melynek termőterülete körülbelül 1400 ha. 3 körzetre tagolódik, ugyanis eltérő földrajzi és ökológiai adottságokkal rendelkezik a káli-, a balatonedericsi-lesencei-, és a cserszegi körzet. Az ültetvények védett lankákon helyezkednek el, így a szélsőséges időjárástól nem kell tartani. Talaja hasonló a Badacsonyi borvidékéhez: a keleti részen bazalttal és vulkáni tufával, míg a nyugati részen márgával, dolomittal, barna erdőtalajjal és pannonhomokkal találkozhatunk. A borvidéken egyaránt előfordul fehér- és kékszőlő. A Balaton-felvidéken többek közt találunk Olaszrizlinget, Traminit, Szürkebarátot, Chardonnay-t és Zweigelt is. (Bede, 2013; Bodnár, 2007)

o Balatonfüred-Csopaki borvidék

Szintén a Balaton-felvidéken található a Balatonfüred-Csopaki borvidék, mely Zánkától egészen Balatonalmádiig húzódik, és termőterülete kb. 2150 hektár. Talaja - hasonlóan az előzőekhez - változatos: dolomit, bazalt, márga, Füreden vörös homokkő, a Tihanyi-félszigeten vulkáni tufa jellemzi, továbbá ezek a talajok magas mésztartalommal rendelkeznek. A napsütéses órák száma itt meghaladja a kétezret, továbbá a balatoni víztükör itt is pozitív hatással van a klímára. Jellemző szőlőfajtái inkább fehérek – elsősorban Olaszrizling, továbbá Chardonnay, Tramini, Sárga muskotály, Rajnai rizling, és Sauvignon blanc -, de a Tihanyi-félsziget több vörösborfajtának is otthont ad: Zweigelt, Pinot noir, Merlot, és a Cabernet franc. A borvidék érdekessége, hogy sok régi épület fennmaradt, találhatunk itt egyszerű parasztpincét, de módos nemesi kúriát is. (Bede, 2013; http://bor.hu/balatonfured_csopaki_borvidek)

- Nagy-Somlói borvidék

A borvidék 3 vulkanikus hegyből áll: Somló-, Kissomlyó-, és a Ság-hegyből, utóbbi kettőt 1998-ban csatolták a borvidékhez. Eszerint osztották két körzetre: Somló-hegyi körzetre, és Kissomlyó-Sághegyi körzetre. Az ország legkisebb borvidéke a Bakony nyugati lábánál található, csupán 550 hektár. Talaját agyagos, homokos tavi üledékre épült bazalt, lösz és barna erdőtalaj jellemzi. A szőlő gyökere több talajrétegen keresztül is áthatol, ezzel kialakítva a somlói borok egyedi íz világát, melyben sokak szerint a „mineralitás” is fellelhető. Nincs, illetve elenyésző a kékszőlő ültetvény, mégis a 2012-es Pannon Bormustra vörösborai közt az első helyezést a somlói syrah nyerte. (Bede, 2013)

- Zalai borvidék

A körülbelül 1500 hektáros termőterületű borvidék Zala megyéhez tartozik, két körzetre osztható: a Balatonmelléki- és a Mura-vidéki körzetre. Az egykor itt elterülő Pannon beltenger üledékére épült lösz, agyag, és barna erdőtalaj jellemzi a borvidéket. Éghajlata különleges: az évi középhőmérséklet alatta marad az országos átlagnak, viszont az évi 800-900 mm-es csapadékmennyiséggel hazánk legcsapadékosabb vidéke. Jellemzően fehérszőlők találhatók a borvidéken: Olasz rizling, Zöld veltelini, Zalagyöngye, Cserszegi fűszeres, Muscatottonel, Irsai Olivér, Traminer, és Chardonnay.

A népi építészet emlékei, a boronapincék még ma is láthatók néhol. Ezek gyakorlatilag hosszú pincék voltak, melynek a közepén elhelyezték a prést. (Bodnár, 2007)

2.2. Duna borrhéjio

- Csongrádi borvidék

A Tisza jobb partján, az Alföld déli részén fekszik a Csongrádi borvidék, melynek termőterülete körülbelül 1500 hektár. 4 körzetre osztható: Csongrádi, Kisteleki, Pusztamérgesi és Mórahalmi körzetre. Klímája szélsőségesen kontinentális: forró nyarak, és fagyos telek jellemzik, továbbá csapadékszegény. Talaja futóhomok, folyóvízes meszes homok, lösz és fekete föld. A fehérszőlők 2:1 arányban birtokolják a területet: Olaszrizling, Kövidinka, Kunleány, Rajnai rizling, Chardonnay, és Zöld veltelini. Kékszőlők tekintetében a vidéket a Kadarka, a Cabernet franc, a Kékfrankos, és a Zweigelt. A csongrádi borok jellemzően alacsony alkohol-, és savtartalommal rendelkeznek. (Bede, 2013)

- Hajós- Bajai borvidék

A borvidék 2200 hektár termőterületű, és az Alföld délnyugati részén, a Bácskai löszhát nyugati részén helyezkedik el. Klímája a többi alföldi borvidékkel szemben előnyös: ugyan a nyarak itt is forróak, a tengerszint feletti magassága miatt nincsenek fagykárt okozó

telek. A Duna üledékeit lepelhomokkal fedett agyagtalajok és löszös vályogtalajok borítják, mely elengedhetetlen része a borvidéknek: a híres hajósi pincékben található téglával boltozott pincelyuk 20-35 méterre nyúlik a löszbe. A hajósi pincéket a 18. század végén, 19. század elején építették a löszhátakra, ugyanis az akkori belvíz miatt a faluban történő szőlőtermesztés lehetetlenné vált.

Jellemző szőlőfajtái többek között a Rajnai rizling, a Cserszegi fűszeres, Tramini, Chardonnay, Muscatottonel, Kadarka, Kékfrankos, Merlot, Zweigelt. Továbbá a borvidék két különleges bor tulajdonosa: jégbor, melyet rajnai rizlingből készítenek, és az ürmösbor, melynek elengedhetetlen kelléke az ürmöfű, de ízesíthetik más fűszerrel is. (Bede, 2013)

- Kunsági borvidék

Dolgozatom témája, a Kunsági borvidék a 4. fejezetben kerül részletes kifejtésre.

2.3. Egri borrégió

- Bükki borvidék

A névadó Bükk déli lejtőin, az Egri borvidék és Miskolc között helyezkedik el ez a körülbelül 1180 ha termőterületű borvidék. Talajára riolittufán kialakult barnaföldek, fekete nyiroktalajok és agyagbemosódásos erdőtalajok jellemzőek. A jól faragható riolittufában kész pincerendszereket hoztak létre, érdekességük, hogy hatalmasak (nem ritka a 6 m széles, 25 m hosszú, és 3 m magas pince), mivel nem csak bortárolásra használták őket: juhok lakhelyéül, vagy a török időkben búvóhelyül is szolgált. A Bükk vonulatának köszönhetően szélárnyékos helyen fekszik, így kevés csapadék éri a borvidéket. Főleg fehérszőlőket termesztene, de akadnak kékszőlőfajták is: Chardonnay, Leányka, Olaszrizling, Müller-Thurgau, Cserszegi fűszeres, továbbá Cabernet sauvignon, Cabernet franc, Kékfrankos és Zweigelt. (http://bor.hu/bukki_borvidek; Bede, 2013)

- Egri borvidék

A körülbelül 5600 hektár termőterületű borvidék Eger városát és a körülötte lévő 17 helységet foglalja magába. A Bükk-hegység délnyugati oldalán fekszik, 2 körzetből áll: Egri és a Debrői körzetből. Az ország egyik legszárazabb és leghűvösebb vidéke, talaját riolittufára és agyagpalára rakódott barnaföldek és barna erdőtalajok jellemzik. Emblémája magába foglalja a történelmet és a borászatot (3. ábra). Leghíresebb bora az Egri bikavér, mely legalább 3 kékszőlő házasításából jön létre. Ennek ellenére a fehérszőlők 70%-ban uralkodnak a borvidéken. Megtalálható itt többek között a

3. ábra Egri borvidék emblémája,
Forrás:

<http://egriborvidek.hu/hu/gyik>

Leányka, Királyleányka, Olaszrizling, a Hárslevelű, a Tramini, továbbá a kékszőlők: Kékfrankos, Merlot, Blauburger, Pinot noir, Kadarka, Zweigelt, Menoir és a Cabernet sauvignon, Cabernet franc. (Bede, 2013)

- Mátrai borvidék

2009-től Hatvantól Budapestig, előtte viszont csak Domoszlóig húzódott a mára 7200 hektár termőterületet is elérő Mátrai borvidék. Két körzetre osztották: a Mátrai és a Síkvidéki körzetre. Talaja mészből szegény, de igen változatos: megtalálható itt a humuszos homok, agyagos üledék, lösz, és a barna erdőtalaj is. Klímája mérsékelt kontinentális, de a Mátva vonulata megvédi a szőlőültetvényeket a hideg északi szélről. Fehér- és kékszőlő ültetvények egyaránt fellelhetők a borvidéken: többek között Olaszrizling, Leányka, Hárslevelű, Muscatotthonel, Szürkebarát, Kékfrankos, Kadarka, és Portugieser.

Érdekes, hogy a borvidéken, azon belül Gyöngyöstarjánban található Közép-Európa leghosszabb egyenes ágú pincéje, mely 542 méteren keresztül 171 hordóval kápráztatja el az odalátogatókat. (Bede, 2013)

2.4. Észak-dunántúli borrégió

- Etyek-Budai borvidék

Körülbelül 1650 hektáron terül el Magyarország legfiatalabb borvidéke, az Etyek-Budai borvidék. Etyek és környéke 1990-ben kapott borvidéki rangot, majd 1998-ban hozzácsatolták a budai körzet településeit is. A Gerecse déli lejtőitől a Velencei- és Budai hegységig húzódik, 3 megyén át (Komárom, Pest, és Fejér). Talaja hegységenként eltérő: Vértessalján lösz, a Velencei-hegységben gránit, a Budai-hegységben pedig mészkő és dolomit. Éghajlata hűvösebb és szelesebb az országos átlagnál. Ökológiai adottságai kiválóak a pezsgő alapborok készítéséhez. Jellemzően fehérborokat készítenek Olaszrizlingből, Rajnai rizlingből, Szürkebarátból, Cabernet blanc-ból, Zöld velteliniből és Chardonnay-ból. Kékszőlők közül a Pinot noir, a Cabernet franc, és a Kékfrankos a leginkább jellemző. (Bodnár, 2007; Bede, 2013)

- Móri borvidék

A Vértessalján és Bakonyi hegység közötti területen helyezkedik el a mindösszesen 730 hektáron termő borvidékünk. A szőlőtermesztés inkább a Vértessalján délnyugati oldalára jellemző. Talaja nagyrészt mészkő, de egyaránt előfordul kavics, lösz, és világos agyag.

A borvidék teljes mértékben fehérbor-termő. Megterem itt a Leányka, a Tramini, a Rizlingszilváni, Zöld veltelini, a Chardonnay, továbbá a vidék emblematisztikus szőlőfajtája, az Ezerjó. Érdekesként elmondható, hogy az ismert mondás, miszerint „A móri bor meszes,

aki issza, eszes”, valótlan alapokon nyugszik, ugyanis a borvidék borainak méisztartalma semmivel sem magasabb, mint másutt az országban. (http://bor.hu/mori_borvidek)

- Neszmélyi borvidék

Északkelet-Dunántúlon, a Duna jobb partján, a Gerecse és a Vértes lejtőin terül el, termőterülete körülbelül 1400 hektár. Talaja lényegében löszön, de előfordul homokkővön és márgán kialakult barna erdőtalaj is. Éghajlata csapadékosabb és hidegebb az országos átlagnál, viszont a napsütéses órák száma magas. Jellegzetesen fehérszőlőfajták teremnek a vidéken: Chardonnay, Zöld veltelini, Olasz rizling, Ezerjő, Tramini, Irsai Olivér, és Cserszegi fűszeres. Azonban néhol előfordulnak kékszőlő ültetvények is: Kékfrankos, Pinot noir, Cabernet sauvignon és Merlot, melyek leginkább rozé borok alapanyagaként kerülnek feldolgozásra. A borvidék érdekessége, hogy az itt termesztett szőlő csupán 10%-a kerül feldolgozásra, a többit az ország különböző borvidékeiről szerzik be. (Bede, 2013)

- Pannonhalmi borvidék

Ez az apró borvidék (a mindössze 630 hektár termőterületével) a Pannonhalmi-dombságon helyezkedik el, a Bakonytól a Bernát-patak völgye választja el. Talaja rendkívül változatos, a középső hegyvonulatra lösz a jellemző, továbbá megtalálható itt a márga, az agyag, a homok, és a barna erdőtalaj. Éghajlata az országos átlagnak megfelelő.

Többségében fehérszőlő-, de kékszőlőfajták is előfordulnak a vidéken: Olaszrizling, Zefir, Rajnai rizling, Szürkebarát, Tramini, Leányka, Irsai Olivér, továbbá Cabernet franc, Zweigelt, Merlot, Kékfrankos és Pinot noir. A borvidékhez kötődik a „Ha megcsordul a Vince, tele lesz a pince” közmondás, miszerint ha Vince napján jó idő van, nagy termésre számíthatunk. (Bodnár, 2007; Bede, 2013)

2.5. Pannon borrégió

- Pécsi borvidék

A Pannonhalmi borvidéktől nem sokkal nagyobb, 640 hektár termőterületű borvidék 3 körzetre osztható: Pécsi (Mecsek dél lejtőin), Szigetvári (Szigetvár környéke), és Versendi (Mohács környéke) körzetekre.

A borvidék klímája a mediterránhoz hasonló, a forró nyarat enyhe tél követi, csapadékszegény terület. Termőtalaja különböző vulkáni eredetű alapkőzetekből épül fel, melyekre pannon homok, lösz, és néhol barna erdőtalaj rakódott. A vidéken döntően fehérszőlő ültetvényekkel találkozhatunk: Olaszrizlinggel, Chardonnay-val, Furminttal, Müller-Thurgauval, Királyleánykával, Hárslevelűvel, Traminivel és Cifandlival, mely

hazánkban egyedül ezen a borvidéken fordul elő, sőt a világon is csak Ausztriában foglalkoznak vele. (Bede, 2013)

o Szekszárdi borvidék

Tolna megye keleti felén, Medinától Bátáig húzódik a mintegy 2100 hektár termőterületű borvidékünk. Talaja döntően löszös, néhol homokos-közzettörmelékes vályogtalajjal. Klímája egyrészt kiváló, ugyanis ritka a tavaszi és az őszi fagy, másrészt gyakori probléma az aszály.

Felsorolásomban az első olyan borvidék, melyen túlnyomórészt kékszőlőket termesztnek. Megtalálható itt a Kékfrankos, Kékoportó, Zweigelt, Kadarka, Cabernet sauvignon és franc, Merlot, továbbá kis mennyiségben Olaszrizling, Rajnai rizling, Traminer és Müller-Thurgau. Egyik legrégebbi borvidékünk, egy Krisztus előtti 4. századból származó kőkoporsó leletén már fellelhető egy szőlőfűrt. Ha megkóstolnánk e nagy múltú vidék borait, akkor ajánlanék egy történelmi látványosságot: Szekszárd városközpontjában található egy több mint 900 éves pince, melyet annak idején I. Béla alapított. (Bodnár, 2007)

o Tolnai borvidék

A körülbelül 2150 hektár termőterületű borvidék magába foglalja teljes egészében Tolna megyét, továbbá érinti Fejér- és Baranya megyét is. 3 körzet alkotja: Északi, Tolnai, és Völgysegi körzet. Talaját döntően lösz jellemzi, csak néhol találkozhatunk barna erdőtalajjal. A dombos-tájkának köszönhetően ritka a fagykár.

Fajtaválasztéka rendkívül gazdag, ebből a legfőbbek: Chardonnay, Zöld veltelini, Irsai Olivér, Olaszrizling, Szürkebarát, Zenit, Királyleányka, Kékfrankos, Zweigelt, Merlot, Portugieser és a Kadarka. A vidék mai arculata a betelepült németeknek köszönhető: Bölcsházán például 380 általuk épített pincét találunk. (Bede, 2013)

o Villányi borvidék

Az ország legdélebben fekvő borvidéke, ennek köszönhetően akármerre nézünk, alig látunk más mezőgazdasági kultúrát, mint szőlőt (emlékmája a 4. ábrán látható). A 2300 hektár termőterületű borvidéket 2 körzetre osztották fel: Villányi és Siklói körzetre. Klímája délies fekvéséből kifolyólag szubmediterrán jellegű, a tél enyhe, ritkák a tavaszi fagyok. Talaja kalciumban gazdag, mészkőre rakódott lösz és vörösiszap. A vidéket elsősorban a vörösborok jellemzik, többek között a Portugieser, Cabernet sauvignon, a Cabernet

4. ábra Villányi borvidék emlékmája,
Forrás:

<http://villanyiborvidek.hu/villanyi-borvidek/eredetvedelem-kikerics-vedjegy>

Franc, Kékfrankos és Merlot. Inkább a Siklósi körzetre jellemző fehérborok az Olaszrizling, Hárslevelű, Rajnai rizling, Pinot blanc, Tramini és Chardonnay.

Az itt tevékenykedő borászok már sokat tettek le az asztalra. Ki ne hallott volna már a Bock, Gere, vagy a Polgár vezetékekről? (Bodnár, 2007; Bede, 2013)

2.6. Soproni borrégió

○ Soproni borvidék

A Győr-Moson-Sopron és Vas megyében található borvidék 1800 hektár termőterülettel rendelkezik. Változatos domborzatának köszönhetően síkságon, domboldalon és hegyoldalon egyaránt termesztnek szőlőt. Talaját földtörténeti ókorban keletkezett kristályos gneisz és csillámpala alkotja, amelyet kavics, agyag, mállott mészkő és homokkő fed. Később ezekre a rétegekre löszös vályogtalaj és humuszban gazdag barna erdőtalaj rakódott. Klímáját hűvös nyár, enyhe tél és sok csapadék jellemzi. A borvidék éghajlata kedves a késői érésű fajtáknak, gyakran előfordul aszúsodás is. A borvidék kétharmadán kékfrankost termesztnek, ezen kívül találkozunk még Zweigelttel, Pinot noirral, Merlottal és Cabernet sauvignonnal is. A fehérszőlőfajták kis helyet foglalnak el, de említendő a Zöld veltelini, a Chardonnay és a Tramini. (Bede, 2013)

2.7. Tokaji borrégió

○ Tokaji borvidék

Hazánk egyetlen zárt borvidékének termőterülete körülbelül 5800 hektár. A Zempléni-hegység és a Bodrog közötti lankás hegyvidéken fekszik, 28 település tartozik a borvidékhez. Több millió évvel ezelőtt a gyakori vulkánkitöréseknek köszönhetően rendkívül gazdag talajrétegek jöttek létre Tokaj-hegyalján. A legtöbb helyen vulkanikus alapkőzet (andezit, riolit, valamint ezek tufái), illetve az ezen kialakult nyiroktalaj található. Éghajlatára hosszú, napos nyár és meleg, száraz ősz jellemző. Ez az, ami igazán kedvez az aszúsodásnak. Kizárólag fehérszőlőfajtákat termesztnek a vidéken, ezek közül is 3 vezető szerepet tölt be: Furmint (65%-ban), Hárslevelű (30%-ban), a maradékon pedig főként Sárga muskotályt.

Tokaj elismertségét mutatja, hogy a borvidék mára a Világörökség részét képezi (5. ábra), továbbá hungarikumként tartjuk számon a tokaji aszút. Végtelen a sor, melyben leírnám, hogy mennyi híres, történelmi személyiség van oda a tokaji borért. A Napkirály például ezekkel a szavakkal illette: „*Vinium regum, rex vinorum*”- vagyis „*A királyok bora, a borok királya*”. (Bodnár, 2007; Bede, 2013)

5. ábra Tokaji borvidék a világörökség része,
Forrás:

<http://palyazat.gov.hu/doc/>

3. A Kunsági borvidék

3.1. Általános jellemzés

Magyarország legnagyobb borvidéke, az ország termőterületének körülbelül 40%-a itt található meg (kb. 25-26 ezer hektár). Neve félrevezető, ugyanis csak a történelmi Kiskunság vidékét foglalja magában, és nem az egész Kunságot. A Csepel-szigettől egészen a déli határig húzódik, végig a Duna-Tisza közén (Tisza-földvárnál és Tisza-kécskénél átnyúlik a Tiszántúlra). A borvidék részletes térképe a 4. számú mellékletben található. Összesen 95 település tartozik a következő 8 körzethez:

○ Bácskai,	○ Kecskemét-Kiskunfélegyházai,
○ Cegléd-Monor-Jászsági,	○ Kiskőrösi,
○ Duna menti,	○ Kiskunhalas-Kiskunmajsai,
○ Izsáki,	○ Tisza menti körzet.

A klíma itt a legkontinentálisabb, szélsőségek jellemzik a borvidéket. Nem ritka a forró, száraz nyár, és hideg, fagyos tél. A szőlőültetvények itt vannak a legnagyobb veszélynek kitéve, ugyanis csapadékhiányos terület, továbbá előfordulnak a tavaszi és őszi fagyok is.

Talaját nagyrészt dunai eredetű, meszes és löszös vályoghomok jellemzi, de előfordul humuszban szegény futóhomok és tápanyagban gazdag, löszös homoktalaj is. A „homoki borok” éppen ezért nem hasonlíthatók össze más vidékek erős, testes boraival: ezek a talajok egy könnyed, friss, és gyümölcsös ízt kölcsönöznek az itt termelt boroknak. A homokfelszín mikroklimatikus érdekessége, hogy visszaveri a sugárzást, ugyanis rossz hővezető. A talaj felsőrétege gyorsan felmelegszik, és tükörként viselkedik: a napfényt visszaverve alulról is sugározza a szőlőtőkét. Ennek a diffúz sugárzásnak köszönhető a délebbi borvidékek által is irigyelt különleges kékszőlő-termesztés. (Juhász, 2000)

A borvidéken 64 szőlőfajtát tesztelnek, ennek háromnegyede fehérszőlő. Legjellemzőbb fehérszőlőfajták a Bianca, a Cserszegi fűszeres, az Izsáki, az Aletta, az Ezerjő, a Kövidinka, a Kunleány, az Olaszrizling, valamint a legjellemzőbb kékszőlőfajták a Kadarka, a Kékfrankos, a Néró, a Zweigelt, a Cabernet franc, és a Cabernet sauvignon. (Bede, 2013) A 6. ábrán a Kunsági bor védjegye látható.

6. ábra A Kunsági bor védjegye,
Forrás:

<http://hosting.vitae.hu/dunaborregio2/index.php/component/content/article/2-uncategorised/22-vedjegy-szabalyzat>

3.2. A borvidék története a szocialista időkig

A borvidék nem történelmi borvidék. Elsőként 1075-ben találkozhatunk az itteni szőlőtermesztésre utaló emlékekkel, mikor is a Garamszentbenedeki apátság alapítólevélben I. Géza a mai Tisza-kürt, Szikra és Lakitelek környéki szőlődombokat adományozta. Az 1600-as évektől már folyamatos a kis- és nagykunsági szőlőtermesztés, de ebben az időkből nem tartották nagyra az itteni borokat. A meghatározó fordulópontot a filoxéravész jelentette. Mint ahogy azt a „Borok és korok” című fejezetben már kifejtettem, a legjobb megoldást az immunis alföldi homok jelentette, mivel a szőlőgyökértetű járatai beomlottak, ezáltal meggátolva további fertőzését és szaporodását. (Bede, 2013)

A XIX. század derekán költözött Kecskemétre a híres szőlész-borász, Mathiász János. A borvidéken letette a kéznyomát, munkássága a mai napig hatással van a szőlészetre, borászatra. Ő fektette le a korszerű csemegeszőlő-termesztés alapjait, 3700 fajtát nemesített, és ebből körülbelül 50-60-at ma is termesztnek (pl: Cegléd szépe, Kecskemét virága, Csabagyöngye, vagy a Mathiász Jánosné). Hasonló hatást ért el Krämmer Fülöp is, aki egy németországi uradalomban volt vincellér. Onnan került a XX. század elején Budára, és borfelvásárlóként utazgatott az országban. Így találkozott a soltvadkert-i homokbuckás területekkel, mely annyira megtetszett neki, hogy visszament, és felvásárolt körülbelül 60 hold területet. A német szaktudás hozzájárult a borvidék fellendítéséhez. Krämmer nevéhez fűződik a Furmint, az Olaszrizling, és a Piros veltelini telepítése, továbbá az ekével történő szántás, a metszőkés használata, egy új permetezési eljárás, valamint a szerves- és műtrágyázás elterjedése. (Bodnár, 2007)

Az új technikák elterjedésének köszönhetően egyre többen kezdtek foglalkozni a borászattal, látták benne a jövőt, a jövedelmezőséget. A termelés növekedésével megszorodott a borkereskedők, valamint a borügynökök száma. A XIX-XX. században kereskedő kocsmárosok felvásárolták a mustot és a bort az ügynökökön keresztül. A gazdák pedig kiszolgáltatottak voltak, ha nem adják el nekik a bort, akkor az a pincéjükben marad. Az első világháború, és az annak következtében létrejött túlermelési válság csak tovább mélyítette a gazdák problémáit.

A megoldásra 1939-ig kellett várni, mikor létrejött az első állami pince Soltvadkertben. A célja az volt, hogy a felesleges bort tárolni tudják valahol. Ezek a pincék ma is megtalálhatóak a borvidéken. Ez egy ideiglenes segítséget nyújtott, de a két világháború közötti stagnáláson nem változtatott. A második világháború pedig egy újabb lökést adott a hanyatlásnak.

A második világháború után megszűnt a nagybirtokrendszer, ami a területek, azon belül a szőlőterületek felaprózódását is jelentette. 1946-ot követő években a Kiskunsági borvidék területén tevékenykedő borkereskedők pincéinek államosításával kialakult az Állami Pincegazdaság szervezete. A bor jövedéki cikként pénzügyőri ellenőrzés alá esett.

1957-től kezdődően megindult a második szőlőrekonstrukció (az első a szőlőgyökértetű pusztítása után volt). Ekkor alakultak ki az állami gazdaságok szőlőgazdaságai, melyek koncentráltan 500-1500 ha ültetvényi felületükkel nagy volumenben előállítható, egységes minőségű árualap termelés feltételeit teremtették meg. A telepítéseket követően a kor színvonalának megfelelő borászati üzemeket építettek, melyek alkalmasak voltak a termés feldolgozására, és a borok belföldi és export értékesítésére.

A termelőszövetkezetek szervezése során kialakult mezőgazdasági szövetkezetek kertészeti ágazataiban is helyet kapott a szőlő. Ezek között a Keceli térség fejlődése a legszembetűnőbb. Itt közel 2000 ha nagyüzemi szőlő létesült, melyhez a pincészeti kapacitás is kialakításra került.

A Kiskunsági borvidéken a magángazdálkodás a mezőgazdaság szocialista átszervezése idejében is megmaradt. Sajátos formája a Kiskőrös, Soltvadkert, Orgovány térségében a szakszövetkezet, mely a termelőket integrálva működött közre a termés értékesítésében. (<http://www.kunsagiborvidek.hu/index.php/kunsagi-borvidek/a-borvidek-toertenelme>)

3.3. A borhamisítás korszaka

A szocializmus időszaka a helyi gazdaság számára bizonyos fellendülést eredményezett, de a borvidék hírnevére, a Soltvadkert-Kiskőrös-Kecel háromszögére, és az itt készült borokra a mai napig negatív hatással van. A borhamisításról szóló fejezetek okozták a legtöbb fejtörést, ugyanis az akkori illegális cselekményekről nem készítettek pontos feljegyzéseket, nem írtak róla könyveket, az akkori folyóiratok inkább hallgattak, nem avatkoztak bele a „borpolitikába”. 3 merész íróra, Zám Tiborra, Tanács Istvánra és meglepő módon egy angol férfire, Alex Liddellre támaszkodhattam, aki az ezredforduló táján végigutazta Magyarországot, és – külföldiként „Mit veszíthet?” címszó alatt – egyenesen, tisztán és cenzúrázatlanul mutatja be a múlt és a jelen borgazdaságát.

Tanács egyik írásában így fogalmazott:

„Szőlő annyi terem, amennyit Isten akar, de bor annyi, amennyit apám akar”

A probléma hátterében az akkori szövetkezések álltak. A kollektivizálás idején a termelőszövetkezeti csoportok a Homokhátság gyengébb talajú, táblásításra kevésbé alkalmas

területein alakultak, szakszövetkezetek pedig a szőlő- és gyümölcstermelő körzetekben, ahol a laza társulás a termelői alapok megmentését célozta. Utóbbiak szerencsésebbnek mondhatóak, nagyobb önállósággal rendelkeztek. Viszont a szőlőtermelés és a boripar külön kezekben összpontosult: míg az ültetvényeket téeszekben, háztájiban, vagy haszonbérben művelték, addig a pincészetek teljes egészében az állam tulajdonai voltak. Ilyen szakszövetkezetek alakultak Kiskőrösön, Soltvadkerten és Kecelen is.

A szakszövetkezeti tagok mottója az „Élj, ahogy lehet, meg ahogy tudsz”. Az „ahogy lehet” az egyéni gazdálkodás államilag jóváhagyott módjait, formáit és a határokat jelenti. Az „ahogy tudsz” pedig mindaz, ami nagyobb haszonnal kecsegtet. Ebbe az összefüggésbe illesztve logikus, hogy a borhamisítás is, a tiltott szeszfőzés is a szakszövetkezeti körzetben dívik: ahol megmaradt a magángazdálkodás, ott kisárutermelőként élnek az emberek. (Zám, 1987)

Továbbá a második világháború után kialakult egyfajta borkonjunktúra, mikor is kinyílt előttünk a kelet-európai piac. A szovjet piacokra nem lehetett annyi bort exportálni, amennyi elég lett volna, így az emberek ebben az időben szentül hitték: „sziklára épít, aki a szovjet alkoholizmusra épít”.

Az alföldi borszőlő termelése a szocialista országok piacára alapozódott. E piacok igénye vagy éppen igénytelensége határozta meg a hazai telepítéseket, a minőségi követelményeket, sőt az egész szőlő-bor vertikum működésének gyakorlatát. (Tanács, 1989)

A következő említésre méltó tény az, hogy a vázolt időszakban az 1970. évi 36. sz. törvényerejű rendelet és a 25/1970 MÉM sz. rendelet előírta, hogy a bort tilos cukorral erősíteni (ez azért meglepő tény, mert jelenleg az uniós szabályzat engedi, hogy 1 hl mustot 2,8 kg cukorral erősítsen a borász). Tehát ha ebben az időben a bort cukrozták, akkor az hamisítvány volt. Kedvezőtlen években – mikor a szőlő cukorfoka nem érte el a megfelelő átlagot – a természetes cukorhiány pótlására sűrített mustot lehetett használni, mely sokkal nagyobb költségekkel járt, mint a cukrozás.

A szakszövetkezeti háttér, a hatalmas szovjet keresleti piac és a túlságosan is szigorú bortörvény ismeretében nem meglepő, hogy a borhamisítók megjelentek a piacon, és rövid időn belül monumentális méreteket öltöttek. Ezt alátámasztja a magyar borexport alakulása: 1949-ben csupán 25 ezer hektolitert exportáltunk, rá 10 évre már több mint hússzorosára növekedett, 530 hl volt az exportbor. 1975-re már 1522 ezer hl volt a teljes magyar borkivitel. (Török, 1978)

3.3.1. Hogyan hamisították a bort?

a) Cukrozás/Javítás

Már említettem a cukrozás fogalmát. Mivel ebben az időben tilos volt a répacukor hozzáadása, így minden cukrozott bort hamisítványnak tekintettek.

2. táblázat Édesszájúak vagyunk?

Forrás: Zám Tibor: Tények és Indulatok, 1987

Cukorfogyasztás kg/fő	1968	1969	1970	1971	1972	Növekedés %-ban
Országos átlag	24,3	25,85	24,69	25,21	26,61	9,3
Bács-Kiskun megye átlaga	30,43	33,68	32,61	35,78	41,76	37,2

Az 1. táblázat jól szemlélteti, hogy az éves cukorfogyasztás Bács-Kiskun megyében jóval meghaladja az országos átlagot, 1972-ben több mint 15 kilogrammal. Viszont nem szabad elfelejteni, hogy Bács-Kiskun megyében ekkortájt nem csak a borhamisítóknak, hanem zugpálinkafőzőknek is szüksége volt cukorra.

b) Nyújtás

A nyújtás egy egyszerű eljárás, mellyel a bort felvizezik, ezzel növelik a tényleges kvantumot (vagy túlcukrozás esetén csökkentik az alkoholfokát).

c) Lőrekészítés

Cukor és víz a lőre elengedhetetlen kellékei. A must erjedése után a hordó/kád aljára leült seprűt felöntik vízzel, majd cukor hozzáadásával újból megerjesztik.

d) „Tablettás borok”

Azok a borok, melyek szőlő nélkül, adalékanyagok hozzáadásával készülnek. Mint például: víz, cukor (jobb esetben alkohol), almasav, borkősav, citromsav, természetes és mesterséges színezékek.

(<http://www.boraszportal.hu/hirszure/20140508/igy-keszul-a-tablettas-bor-video>)

Annak érdekében, hogy el tudjuk képzelni az imént említett eljárásokkal készült borokat, összegyűjtöttem néhány korabeli szakvéleményt:

- „... kissé vörhenyes, íze rabvallató s szaga oly kevésbé borszerű...”
(<http://borneked.hu/borlexikon/bortudomany/bortortenelem/a-borhamisitas-tortenete>)

- „Színe zöldesfehér, fátyolos. Illatában és ízében vékony, jellegtelen, diszharmonikus bor. A ki nem erjedt cukor természetellenesen hat” (Zám, 1987)
- „a bor nem jó. Jellegtelen, dugóízű...” (Tanács, 1989)

3.3.2. Tények és kérdések

1980-as évekre a Kunsági borvidék elérte az 1,2 millió hektóliteres exportot, ami a teljes magyar export több mint 60 %-át jelentette. (Gaál, Párdányi, 2007) Az országon belül sehol sem volt ilyen olcsó a bor. Az ára mutatta minőségének silányságát, amely nem csak az egyéni, de egyben kollektív vállalkozói szellemnek, hanem a hatékony elosztó csatornáknak és az alacsony szintű állami végrehajtásnak és adózásnak volt köszönhető. (Hann, 2004)

Felmerülhet a kérdés: Miért „engedte” ezt az állam? Azért, mert nem tudta nem megengedni. A népgazdasági tervet teljesíteni kellett, akkor is, ha nem termett elég szőlő, és nem mellesleg a legnagyobb haszon az állam kezében futott össze, mivel a nagy- és kiskereskedelem monopolhelyzetet élvezett. Zám Tibor (1987) a következőképpen jellemzi az állam hozzáállását:

„...meg is tiltja, meg is engedi nekik, sőt el is várja tőlük, hogy cukrozzák a mustot, a bort – és az emígyen készült hamisítványt magasabb áron vásárolják meg tőlük, mint a hamisítatlant, viszont megbünteti őket, ha rosszul hamisítanak. (...) Ha úgy lövi be a cukrot, ahogyan azt kell, azt bűnéül felróni nem szabad.”

Így hatalmas pénz ragadt a térségben – bár ez nem csak a borhamisításnak volt köszönhető, hanem az ezzel párhuzamosan folyó zugpálinkafőzésnek (mely dolgozatom témájába nem tartozik bele) és a későbbi olajszőkítésnek.

3.4. A KGST összeomlása

A magyar gazdaság erősen függött a keleti blokk piacaitól. Az exportunk ugyan a virágkorát élte, de 1985-ben 3,27 millió hektoliter borból 2,4 millió ment a Szovjetunióba. (Liddell, 2003) Ekkor Gurbacsov pártfőtitkárrá kinevezését követően elindított a Szovjetunióban egy ún. antialkoholista mozgalmat. Az elkövetkező években az oroszországi italboltok nagy részét bezáratta, az alkohol importot pedig korlátozta. A szovjet piacra épülő alföldi gazdaság teljes egészében összeomlott. A szövetkezeti pincék ezentúl alig-alig, vagy egyáltalán nem vettek át bort a kistermelőktől. A termelők pincéjében bennrekedtek a borok, sokak megélhetését veszélyeztette a piac beszűkülése. Ennek következtében 1988. június 7-én a kiskőrösi termelők felvonultak a Borászati Közös Vállalat irodaháza elé, egy kisebb fajta „bortüntetés” zajlott le. Érdekesség, hogy se Kecel, se Soltvadkert nem csatlakozott a

felkeléshez, mivel a szövetkezet – 8 milliós veszteséggel ugyan – de az utolsó cseppig felvásárolta a termelők borát. Többen úgy gondolták, hogy a kiskőrösiek mind pancsolt bort állítottak elő, azt pedig a szövetkezet nem akarta átvenni. Ők pedig félnek, hogy a hamisított bor a nagy júniusi melegben romlásnak indul (tisztában voltak vele, hogy mind a 3 településen hamisították a bort, mégis egymásra fogták). A kiskőrösiek viszont úgy látták a helyzetet, hogy a környékbeli városok, falvak csak lapítanak, és várják, hogy majd Kiskőrös (a környékbeli legnagyobb város lévén) lépni fog. Lépett, de nem ért el vele semmit. (Tanács, 1989).

A Szovjetunió megszűnése, a FÁK kialakulása, az importot korlátozó célországok intézkedései és – meghatározóan – a magyar bor és bortermék-export piacra jutását elősegítő támogatási rendszer alacsony mértéke együttesen járult hozzá borexportunk rendkívüli csökkenéséhez. (Herpay, 1998)

3.5. A rendszerváltástól napjainkig

3.5.1. Az olajszőkítés időszaka

Az olajszőkítés nem tartozik a dolgozatom témájába, de a borvidék pontos bemutatása és a mai napig fennálló negatív sztereotípiák miatt mindenféleképpen említésre méltó. Innentől kezdtek el a Kiskőrös-Soltvadkert-Kecel háromszöget „Aranyháromszöggént” emlegetni. Honnan jön a név? A névadó a Thaiföld, Mianmar (Burma) és Laosz hármashatárán fekvő hírhedt kábítószertermő vidék. A két vidék közös jellemzője a törvényellenesség.

Miután a Szovjetunió felbomlott, a helyiek az olajszőkítéssel próbálták „újraéleszteni” a helyi gazdaságot. Nem egy-két vállalkozás foglalkozott a kis befektetést igénylő, de nagy profitot tartogató tevékenységgel, hanem pókhálószerűen körbefonták a 3 települést (a szeszhamisításnál Kiskőrös, az olajszőkítésnél Kecel volt a központ). Rengeteg pénz ragadt a térségben – volt, aki saját bevallása szerint napi 1 milliót keresett –, mely ma is látszik a városképeken. (<http://index.hu/belfold/olaj3579/>)

3.5.2. A történelem ismétli önmagát

Nem egészen egy évtized után (az 1990-es évek végén), mikor az állam képes volt megállítani az olajszőkítést, az ebből meggazdagodó vállalkozóknak nem volt más választásuk: keresniük kellett valami mást. Másrészt az 1990-es években a borpiac globalizálódásnak indult, melyre pozitív hatással volt a francia-paradoxon jelensége, amely a bor, és elsősorban a vörösborfogyasztás pozitív élettani hatásait igazolta orvosi kutatási eredményekkel, ezáltal újra fellendült a borok iránti kereslet. (Hajdu, 2004)

Így kerültek a múlt olajszőkítői újra a zugpálinkafőző-, borhamisító-iparba. Ám ebben az időben készült borok egészséges voltát nem állítanám (tisztelet a kivételnek). A 90-es évekbeli borhamisítás merően más volt, mint a szocialista időkben. Néhány nagyvállalkozónál koncentráldott a teljes szeszhamisítás, viszont ők nagyon nagy tételekben játszottak és túllontúl átlépték a törvényesség határát. Vagyis a hamisítás volumene megmaradt – lehet, hogy túl is szárnyalta a rendszerváltás előtti időket – de kevesebben vállalták a nagy kockázatot.

Az iparszerűen működő olajosok és a borosok egyaránt célirányos szigorúsággal szegmentálták a munkafolyamatot: mindenkinek megszabták a feladatát, és ügyeltek arra, hogy senki ne lássa át az egészet (egyfelől azért, nehogy maga is önállósodjék, másfelől védelmi reflexből: amit valaki nem tud, azt elárulni sem tudja). A hamisítás monumentális nagyságáról ismét a cukormennyiség árulkodik:

Bács-Kiskunban 1996-ban, majd utána 1997-ben is egy falusi vegyesbolt egyéni vállalkozóként dolgozó tulajdonosa produkálta a legnagyobb bevételt: a kereskedésnek a közönséges kristálycukor volt a vezető árucikke. Két év alatt összesen 27,5 millió kiló cukrot adtak el a boltban. Ez akkora mennyiség, hogy a legnagyobb magyar konzervgyárnak 25 évre lenne elegendő, ha pedig mindet helybeliek vették volna meg, a falucska lakosságának cukorszükségleteit 2100-ig fedezné. Amennyiben arra vetemednénk, hogy feltételezzük: a cukorhegyek kannás "bor" alapanyagául szolgáltak (erre azonban semmiféle bizonyítékunk nincs, ezt tehát nem állíthatjuk), oda jutnánk, hogy cirka 220 ezer hektoliter "minőségi egyszersemjő" előállítás volt lehetséges, ami a Magyarországon forgalomba kerülő összes kannás bor egyötöde. (Ballai, 2000)

Egy korabeli becslés szerint a Kunsági borvidéken élő mintegy 40 000 család megélhetését tette tönkre a borhamisítók ténykedése. 1998-ban 25 000 hektoliter hamisított bort találtak a térségben, de vádemelésre nem került sor. Hogy miért? A kenőpénzek és a korrupció védte a borhamisítás mögött álló befolyásos embereket. Ezek a vállalkozók pedig hosszú időre megpecsételték a Kunsági borvidék hírnevét. (Liddell, 2003)

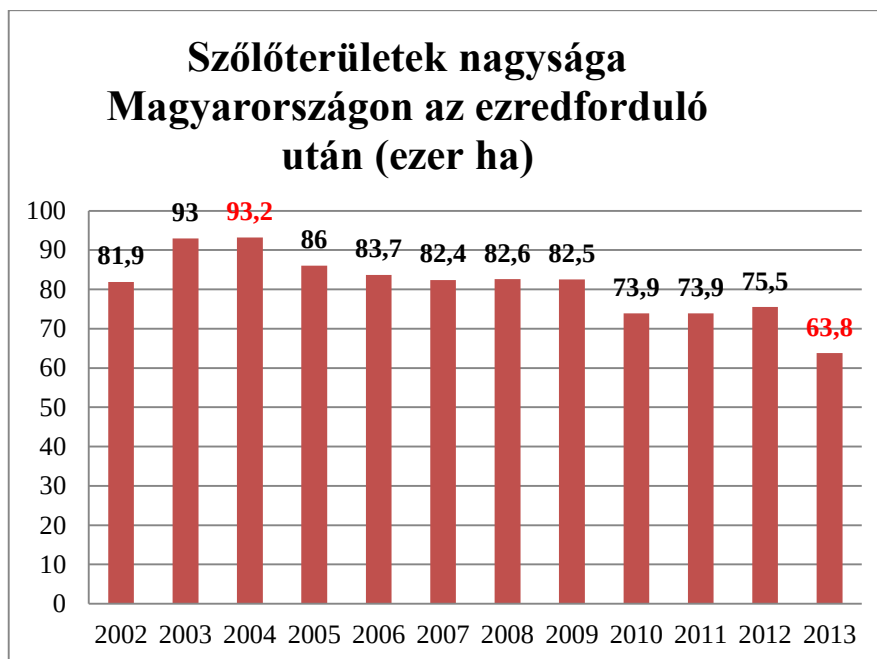
3.5.3 Az ezredfordulótól napjainkig

A 2000-es évektől kezdve a folyamatos ellenőrzéseknek és a bortörvény szigorításoknak köszönhetően egyre inkább alábbhagyott a borhamisítás. Olyannyira, hogy 2004-re, vagyis uniós csatlakozásunk idejére csaknem teljes egészében megszűnt. Ennek okai:

- Az Európai Unió csatlakozásunkkal még több, szigorúbb jogszabályt fogadtunk el, mely csaknem ellehetetlenítette a borhamisítást.
- A 2000-ben érvényes bortörvény lényeges szigorítása miatt.
- A Bács-Kiskun megyében egyedi borkommandó miatt.

A borkommandó az ezredfordulón jött létre. Fő célja a borhamisításra szakosodott bűnözői kör felderítése és felszámolása volt, az érintett hatóságok szorosabb együttműködése révén. A kommandót két pénzügyőr, egy, esetleg két rendőr, és a területileg illetékes vámhatóság munkatársa, valamint egy autó alkotja. A kis létszám ellenére a borkommandó nagy eredményeket ért már el napjainkig. (http://mno.hu/migr_1834/hamisitok-nyomaban-a-borkommando-844396)

Uniós csatlakozásunk után megszűnt a borhamisítás, majd megérkeztek az uniós támogatások: egyszer az ültetésre, egyszer a kivágásra. Ez nem csak a Kunsági borvidékre, hanem az ország teljes szőlőterületére hatással volt/van.

7. ábra Szőlőterületek változása,
Forrás: KSH és HNT adatok 2013 alapján saját szerkesztés

Az 2. ábra a szőlőültetvények országos nagyságát mutatja a 2002-es évtől. Amint azt láthatjuk, az európai uniós csatlakozásunk után a kivágási támogatásoknak köszönhetően

nagymértékű csökkenés következett be, ami 2009-2010-ben újabb támogatások következtében folytatódott. 2013-ban már csak 63 830 ha termőterületet realizálhattunk, ami a 2004. évi szőlőterülethez képest 30 000 hektárral kevesebbet jelent.

A támogatások nyújtotta biztonságot és a jósolható életszínvonal növekedését viszont ellensúlyozza az a tény, hogy a rosszabb minőségű magyar borok is versenyre kényszerülnek az importtal szemben a hazai piacon. (Liddell, 2003) Mivel az importbor-probléma rendkívül aktuális, napjainkban is zajlik, és nem is olyan régen kezdődött, így ez részletesen a „Primer kutatásom eredményei” című fejezetben, interjú keretén belül kerül kifejtésre. Ennek ellenére röviden ismertetem a probléma előzményeit. Ugyan a probléma kevesebb, mint 1 éve ütötte fel a fejét, Dr. Herpay Balázné már 1998-ban arról ír, hogy az asztali bor magasabb értéken, államokként, államcsoportonként differenciált és szelektív támogatással, közvetlen magasabb exporttámogatással pedig a CEFTA, a FÁK és a balti államokban eladható. Ha ezeket nem használjuk ki, és nem lépünk, úgy az olaszok és a spanyolok mind a keleti, mind a hazai piacról kiszorítanak minket.

Közvetlen előzményként pedig 2010-ben és 2012-ben a rossz időnek köszönhetően jóval kevesebb szőlő termett, s ezt ellentételezte a borimport, különben hiány alakult volna ki a hazai piacon. Tavaly jó termés volt, áruhiány nincs, de az uniós normák alapján, amelyek a személyek, az áruk, a tőke és a szolgáltatások szabad áramlását biztosítják, nem lehet a határokon leállítani a bort szállító kamionokat és azokat visszafordítani.

(<http://www.baon.hu/bacs-kiskun/gazdasag/lassitjak-az-olasz-borok-behozatalat-564290>)

A gazdasági nehézségek és a hazai mezőgazdaság kilátástalansága ellenére a Kunsági borvidék ébredező óriásként azon munkálkodik, hogy visszaszerezze megtépzott hírnevét. A hajdani ászokpincék mellett már koracél tartályok is magasodnak, és modern technológiával készülnek a zamatában, frissességében utánozhatatlan homoki borok. (Boda, et al., 2006)

Összefoglalásképpen az Alföld legnagyobb „bányája” a termőföld. Mindig is az volt, és a jövőben is az lesz. Ha ezt belátjuk, és megértjük, hogy ez a legnagyobb értékű természeti kincsünk, akkor előbb-utóbb azt is fel kell ismernünk, hogy az Alföld gazdasági felemelkedésének alapja a mezőgazdasági termelés. (Zoltán, 2001)

4. Primer kutatásom eredményei

4.1. Vizsgálatom módszertana

Tudományos Diákköri dolgozatom elkészítéséhez primerkutatásként az interjút választottam, azon belül pedig a strukturált interjút. Interjúalanyaim megválogatásakor fontos szempontként tartottam számon, hogy az alföldi „Aranyháromszög” mind a három „csúcsát” érintsem, továbbá hogy olyan szakembereket keressek meg, akik átfogó képet adhatnak az általam választott témáról. Céлом az volt, hogy általuk megismerjem a Kunsági borvidék problémáit, és ne kívülállóként, hanem „szakmabeliként” láthassam a szőlészetben-borászatban rejlő komplexitást.

3 rövid interjú keretében felkerestem Kiskőrös, Kecel és Soltvadkert hegybíróit, akik statisztikai adatokkal segítették munkámat. A Kunsági borvidék problémáiról 4 borással és a kiskőrösi Kossuth Pinceszövetkezet elnökével beszélgettem. *Kecelen* a Palásti Borászat Kft-nél jártam, ahol Palásti Péter mesélt nekem napjaink borászatának problémáiról. *Soltvadkerten* 2 borászatnál jártam, interjút készítettem Lantosné Dr. Mayer Zsuzsannával, aki a Lantos borászat cégtulajdonosa, és Frittmann Jánossal, aki által betekintést nyertem a Frittmann Testvérek Kft. működésébe. *Kiskőrösön* az István borházban jártam, ahol Csengődi Istvántól tudtam meg hasznos információkat. Végül a kiskőrösi Kossuth Pinceszövetkezet mindennapjaiba leshettem bele, miközben Szűcs Gyula feltárta a nem mindig mesés kunsági borágazat hátterét.

Interjúimat előre megírt kérdések alapján készítettem. A négy borászhoz és a szövetkezet elnökéhez intézett kérdéssorom lényegében megegyezik, így az értékelés során a 4 borászt együttesen vizsgálom, viszont a szövetkezet különleges integrációja külön kezelendő.

4.2. A hegybírók körében készített felmérésem eredményei

A települések hegybíróinak felkeresésével a célom az volt, hogy rávilágítsak: hatalmas potenciál rejlik az említett 3 városban, és még mindig rengeteg családnak nyújt megélhetést, vagy kiegészítő jövedelmet a szőlészet és/vagy a borászat. Mivel mindhárom hegybírónak ugyanazt a 4 kérdést tettem fel, továbbá csak statisztikai adatokra volt szükségem, így válaszaikat – a könnyebb átláthatóság érdekében – táblázatban szemléltetem.

3. táblázat Hegyközségi adatok,
Saját kutatás alapján

Hegyközségek hegybírói	Kecel Füleki László	Kiskőrös Pohankovics Edit	Soltvadkert Galambosné Baka Andrea	Összesen
Mekkora termőterülettel rendelkezik a település?	2 050 ha*	2 255 ha	2 900 ha	7 205 ha
Hány regisztrált hegyközségi tag van?	1 100 tag*	1 050 tag*	1 053 tag	3 203 tag
- Ebből hányan rendelkeznek szőlőterülettel?	1 050 tag*	994 tag	796 tag	2 840 tag
- Hány borászattal foglalkozó céget tart számon?	8*	32	24	64

*az adatok körülbelüli értékek, pontos adattal nem tudtak szolgálni

A 3. táblázatból kiderül, a 3 település termőterülete összesen 7 205 ha. A „Hazánk borvidékei” című fejezetemből kikereshető: ez a 7 205 hektár eleve nagyobb, mint bármely borvidék termőterülete (a Mátrai borvidék éppen 7 200 termőterületű).

A 2 840 szőlőtermelő tag is megdöbbentően nagy szám: 2 840 család foglalkozik szőlészettel kiegészítő jövedelem, illetve megélhetés céljából. A kiskőrösi Hegyközségtől azt is megtudtam, hogy a több mint 1000 tagból 673-an foglalkoznak borászkodással is (magán adóraktári engedéllyel, őstermelői igazolvánnyal).

A 64 borászati cég pedig alátámasztja azt a tényt, hogy hatalmas potenciál rejlik e 3 város borászatában, így nem meglepő, hogy a hazai bortermelés csaknem felét a Kunsági borvidék adja.

4.3. Kiskőrösi Kossuth Pinceszövetkezet – Szűcs Gyula

Kérem, mutassa be a Pinceszövetkezetet!

Ez a pinceszövetkezet jogutódja az 1960-ban alakult egykori állami szövetkezetnek. A rendszerváltás után rengetegen kiléptek, és maradt egy 120 fős szűk csapat, akik megalapították a pinceszövetkezetet. Céljuk az volt, hogy megmentse a pincerészt, és egy új típusú szövetkezet jöjjön létre 2001-ben. A pinceszövetkezet lényege, hogy biztos háttérrel nyújtson a szőlőtermeléssel foglalkozó tagjainak. A 90 tag több mint 400 hektár területen termel szőlőt bizonyos integrációban, ennek termését a szövetkezet megvásárolja és korszerű technológiával reduktív bort készít belőle (8. ábra).

8. ábra A Kossuth Pinceszövetkezet reduktív borai,

Forrás:

http://www.kossuthpince.hu/index.php?option=com_phocagallery&view=category&id=1&Itemid=6&lang=hu

Inkább az exportra koncentrálnak, Szűcs Gyula szeretné elérni, hogy a boraik 80-90%-a külföldön kerüljön értékesítésre. Kapcsolatban állnak cseh, szlovák, lengyel és német cégekkel.

A pinceszövetkezet majdhogynem nonprofit szervezetként működik, a cél nem az, hogy hatalmas nyereséget profitáljon, hanem az, hogy a tagság elégedett legyen a felvásárlási árakkal és biztos jövedelemhez jusson.

2010 óta már nem csak pinceszövetkezet, hanem államilag elismert termelőcsoportként is működik, ami a szövetkezésnek egy magasabb szintje. Az elmúlt 3 évben több mint 100 millió forintot fejlesztettek a borászati technológiában.

Ön mit tart a Kunsági borvidék legnagyobb problémájának?

Szűcs Gyula szerint a legnagyobb probléma az olcsó, import bor behozatala az országba. Tudni kell, hogy tavaly ősszel tisztességes szőlőfelvásárlási árak voltak, 100 és 135 forint között mozgott 1 kg szőlő értéke, ebből 140-180 forintos önköltségű borok készültek.

A szőlő piaci felvásárlási árát azok a borászok határozzák meg, akik a piaci vezető pozícióban vannak, a „nagyok”. Ez a környékbeli 5-6 borászat adja az alaphangot, a kisebb borászatok – köztük a pinceszövetkezet – megpróbálja a hasonló piaci árakat adni. A szüret még be sem fejeződött, a nagy borászatok már elkezdték behozni az olcsó import borokat. Nem azért hozták be, mert nem volt magyar termék, hanem mert az olaszok lényegesen csökkentették a bor árát. Levitték 30 eurocentre, az 120 forint (a pinceszövetkezetnek csak az önköltsége volt 140 Ft), és ez hatalmas piaci zavart okozott.

„Láttam már előre, hogy ennek milyen következményei lesznek. Januárban Ópusztaszeren volt egy Bországygyűlés. Megtudtam, hogy Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter úr is ott lesz, így elmentem erre a rendezvényre. Ott személyesen megkerestem a miniszter urat, és elmondtam neki, hogy a magyar borok árban nem tudnak versenyezni az olcsó import borokkal, beragadnak a pincékbe, és szüretre lesz egy akkora átmenő magyar borkészlet, hogy a szőlő nagyon nyomott áron, vagy egyáltalán nem fog kelleni a magyar borászatoknak. Már januárban felhívtam a figyelmét a problémára, és kértem, találjanak ki valami intézkedést, és korlátozzák az import borok behozatalát.”

Az intézkedések nagyon sokáig vártak magukra, egészen nyár végig. A Hegyközségek Nemzeti Tanácsa tavasszal alakult meg, és nyár közepén szakmaközi szervezetté vált. Lényege, hogy a szakma problémáit hivatottak jelezni a minisztérium felé, és ezt a minisztériumnak komolyan kell vennie. Ez a szakmaközi szervezet leírta a problémákat, és javasoltak különféle intézkedéseket. Az első intézkedés az volt, hogy a minősítéssel kell korlátozni a behozatalt, így a minisztérium hozott egy rendeletet, melyben leírták: 90 napig kell várni az import borok minősítésére. Ez már blokkolta az import bor behozatalát, de ez hosszú távon nem oldaná meg a problémát. Így a HNT javasolta – mivel ezek 100%-ban asztali, FN borok, gyenge minőségűek –, hogy az import borokra rakjanak rá egy 30 forintos minőségi védjegyet, ami sorszámozott. Ahhoz, hogy EU-komfort legyen, a magyar FN borokra is rá kell tenni. A szövetkezetben az FN borok aránya csak pár (4-5) százalék. Ez gyakorlatilag 30 forinttal megdrágítja az olasz bort. Ez az intézkedés október 15-től kerül bevezetésre (az interjú készítésekor október 15 volt ez a dátum, dolgozatom zárásakor, október 27-én, még nem vezették be).

„Szeptemberben szüreti napok voltak Kiskőrösön, és pénteken itt volt Nagy István parlamenti államtitkár és Kiss Eliza, aki a szőlő-borágazat miniszteri biztosa, államtitkár helyettes. Lehetőségünk volt elmondani a problémáinkat, és megígérték, hogy amíg ők pozícióban lesznek, import borok nem okozhatnak ilyen zavarokat a hazai piacon. Feltettem a kérdést, hogy az intézkedések jók, de miért késtek ennyi ideig? Erre nem kaptam választ.”

Az import bor okozta piaci zavar a Kossuth Pinceszövetkezet 100 millió forintjába került (interjúmat szeptember elején készítettem, azóta ez a szám növekedett).

„Azokat a fehérborokat, amik 100-110 forintos felvásárlási szőlőből készültek, önköltsége 140 forint, azokat 90 forintért tudtuk eladni. Ki lehet számítani, mekkora veszteség. A vörösboroknál, amihez 135 forintért vásároltunk fel szőlőt, és az önköltsége 180 forint volt, azt pedig 130 forintért tudtuk eladni. Ez mind azért volt, mert ezek az intézkedések késtek.”

Mit gondol a borhamisítás skatulyájáról? Hogyan próbálnak ebből kitörni?

Szűcs Gyula szerint erre egyetlen megoldás van: tisztességes, jó minőségű borok készítése. Az emberek azt hiszik, hogy az Alföldön nem lehet jó bort csinálni. Holott ez nem így van: nagyon szép gyümölcsös, minőségi, reduktív borok készítésére alkalmas szőlők teremnek az Alföldön.

Mit gondol arról, hogy napjainkban a fiatalok számára nem vonzó a szőlő- és borágazat?

A válasz: „Nem csodálkozom”. Szűcs Gyula szerint nagyon jó dolog az, hogy a fiatalok hatalmas uniós támogatásokat vehetnek fel, és akár ingyen eltelepíthetik az új ültetéseket. Azonban ha utána nem csinálják okosan, akkor a következő 10 évben lehet, hogy veszteséges lesz. Rendbe kell tenni a szőlészetben a jövedelmezőséget, és nem szabad hagyni, hogy az import bor felrúgja a piacot, akkor talán kedvet kapnak a fiatalok a befektetésre.

A pinceszövetkezeti elnök elmondta, azok a fiatalok, akik belefognak a szőlő- és borágazatba, már nem 1-2 hektárral, hanem 20-40 hektárral indítják el a szőlőtermesztést.

„Ha a szőlő-borágazatot jövedelmezővé tudnák tenni és kiszámíthatóvá, akkor itt nagyon sok új munkahelyet lehetne teremteni, mert a szőlőágazat egy munkaerő igényes ágazat.”

Továbbá a szövetkezeti elnök szerint rettenetesen szigorúak mind a hazai, mind az uniós törvények. Például, ha az időjárás miatt nem jó a cukorfok, akkor azt répacukorral kell javítani (az eltarthatósága miatt). Az unió által megengedett érték a 2,8 kilogramm répacukor, de legalább 3, 3 és fél kilogramm cukorra lenne szükség. Ha mindenki tisztában van azzal, hogy erre szükség van, akkor miért nem lép Brüsszel?

Ön szerint a Kunsági borvidéken hiányzik az összefogás?

A Pinceszövetkezetnek ez az alapja, így szövetkezeten belül nem. Szűcs Gyula elmondta, hogy ebben a szervezetben a tagok nem csak tagok, hanem tulajdonosai is a pinceszövetkezetnek, így náluk kiemelten fontos szerepet tölt be az együttműködés. A borászatok között viszont hiányzik. Véleménye szerint a borász szakma sohasem tudott összefogni.

„Vannak olyan borászatok, akikkel együtt lehet, és együtt is tudok működni, de vannak, akikkel nem. A szakmának jobban össze kellene fogni, mondok egy példát:

Februárban kint voltam Csehországban, több borászattal tulajdonosával egyeztettem egy bor eladási árban. Mire hazaértem az árak már nem voltak jók, mert közben több magyar borász megkereste őket és aláígérték. Kimentem újból, alacsonyabb áron újra megegyeztem velük, és mire hazajöttem, már újra nem volt jó. Ezután csak tolmács útján, interneten tartottuk a kapcsolatot, és mondta az egyik cseh partner, hogy vittem eddig a bort x koronáért, ha nem adom 3 koronával (kb. 35 Ft/liter) olcsóbban, akkor mástól fog vásárolni. Tudtam, hogy nem én diktálom az árakat, ezért mondtam a tolmácsomnak, hogy várjon 5 percet, és utána mondja, hogy odaadjuk annyiért. Erre a cseh partner azt mondta, hogy nem érti ezeket a magyar borászokat, hogy ennyire nem tudnak összefogni. Neki jó lett volna az az ár is, amit először mondtunk.”

Ön szerint milyen egyéb problémák vannak?

Szűcs Gyula szerint vannak olyan borászatok, akiknek a piac nem elég. Egyre nagyobb szeletet akarnak a piacból, amivel egy negatív árversenyt gerjesztenek.

Továbbá a Kunsági borvidéknek rendkívül rossz a fajtaszerkezete. Ennek oka az, hogy nem volt semmi tudatosság a szőlőárak kialakításánál. Legjobban irányt mutatni a szőlőárakkal lehet: mi éri meg jobban? Egy minőségi és asztali borszőlőfajta között csupán 10 Ft a különbség. Pedig össze sem lehet hasonlítani egy Bianca és egy illatos Cserszegi fűszeres bort. A minőségi szőlőfajták nincsenek megfizetve, így a termelők sem fognak bele azok ültetésébe.

4.4. A borászatokkal készített interjúim eredményei

Kérem, mutassa be a borászatot!

a) Palásti borászat

Kecel határában egy kastélyszerű borászat emelkedik ki az alföldi pusztaságból. A Kft. 2000-ben kezdte meg a működését, és 2006-ban érte el jelenlegi külsejét. Az ország 10 legnagyobb borforgalmazójának egyike, éves termelési volumene meghaladja a 60 000 hektolitert. A cég nem rendelkezik saját szőlőterülettel, így a szükséges évi 80-100 000 mázsa szőlőt környékbeli termelőktől szerzi be. 20-30 %-os arányt tesznek ki a minőségi reduktív borok (Cserszegi fűszeres, Rajnai rizling, Rizling szilváni, Muskotály, Kékfrankos rozé), míg 70-80%-ban tájborokat készítenek. Exportálnak szőlőt, mustot és bort Csehországba, Szlovákiába és Olaszországba.

A borászat célja, hogy megfelelő ár-érték arányú borokat készítsen, továbbá hű legyen a Kunsági borvidék mottójához: „A kunsági bor a mindennapok bora”.

b) Lantos borászat

A 2009-ben induló családi kézműves borászat az öröklött és megszerzett tudásra, tapasztalatra alapulva, a hagyományok tisztelete mellett a borkészítés önzetlen szeretetével készíti kiváló minőségű borait. A 9. ábrán az egyik legkedveltebb boruk, a Cserszegi fűszeres látható.

A párhektáros nagyapai birtok mára közel 20 hektáros családi borászattá nőtte ki magát, 2013-ban pedig megnyitotta kapuit a Lantos Borház, mely Soltvadkert legújabb látványpincészetét tudhatja magáénak. A borászat fiatalságából adódóan piaca belföldi, de már most széles borpalettával rendelkezik. A kunsági bortermelés legnehezebb útját választották: csak minőségi, palackozott, reduktív borokat állítanak elő.

9. ábra A Lantos borászat Cserszegi fűszerese,
Forrás:

http://www.borexpo.hu/image/cache/data/cserszegi_al-208x234.png

c) Frittmann borászat

A Kunsági borvidék talán legelismertebb és leghíresebb borászai a Frittmann testvérek. Frittmann János azzal, hogy 2007-ben elnyerte az Év borásza címet, megmutatta: a Kunsági borvidék igenis versenyezhet a többi borvidékkel. Szerinte a

Kunság talaja egyenesen a folyók által a hegyekből lehordott legjobb talajok esszenciája, afféle edáfikus tejszín, változatos ásványi összetételű takaró.

1982 óta foglalkoznak szőlészettel-borászattal, majd 1998-ban Kft.-vé nőtte ki magát a több generációs hagyomány. 2007-ben épült meg a Frittmann borház, mely folyamatosan várja az oda látogató turistákat.

Termelési volumene éves szinten 7-800 000 palack, a piac inkább belföldi, de szállítanak Angliában, Hollandiába, Németországba és Szlovákiába is.

d) István borház

Az István borház Kiskőrös első borászata, mely a turisztikában is elkezdett tevékenykedni. A Kft. 1998-ban alakult, az új telephely 2000-ben nyitotta meg kapuit az elmúlt évszázad borászati eszközeivel berendezett látványpincészettel, minikiállítással.

Piaca leginkább belföldi, de exportálnak Szlovákiába, Lengyelországba, Romániába, Csehországba és Spanyolországba is. A borászat 20%-ban minőségi borokat, 80%-ban pedig tájborokat állít elő. Termelnek Ezerjő, Rajnai rizling, Cserszegi fűszeres, Zweigelt, Kékfrankos borokat, de kiemelkedő a Kadarka szőlő- és borkultúra a borházban. A tulajdonos, Csengődi István a kiskőrösi Kadarka Kör (mely egy baráti kör) főszervezője.

10. ábra Az István borház vörösbora,

Forrás:

<http://www.istvanborhaz.hu/data/termekek/minosegi/bor/06.htm>

Mivel tűnnek ki a versenytársak közül?

Érdekes, de erre a kérdésre mindegyik borász eltérő választ adott. Mindenki másban gondolja jónak magát, lehet, hogy éppen ezért képesek egymás mellett, egymás hátráltatása nélkül tevékenykedni. Palásti Péter a komoly technológiát, vagyis a nagy kapacitású, rozsdamentes acélból készült hűthető tárolóhelyet (mely ekkora termelési volumennél mellesleg elengedhetetlen), továbbá a Palásti borászat piacának stabilitását említette.

Frittmann János az alföldi gyümölcsös borokról mesélt, melyeket ezen a borvidéken ők kezdtek termelni. Úgy gondolják, ezekre kell fektetni a hangsúlyt, ugyanis napjaink fogyasztójának ez a kedvence: gyümölcsös, friss, üde és illatos borok. Ezen belül a rozé borokat tartja a legsikeresebbnek, úgy gondolja ez az, ami az ő erősségük.

Csengődi István szerint az István borház a turizmussal tűnik ki versenytársai közül. Ez volt az első pincészet, mely a környékben elkezdett foglalkozni a borturizmussal, és ahol

nyitott ajtóval, kiállítással és programokkal várták a vendégeket. Emellett a saját és Kiskőrös erősségének is tartja a Kadarka szőlőt és bort.

A Lantos borászat számára nagyon fontos a külső megjelenés, nagy hangsúlyt fektetnek a dizájnrá, melyet alátámaszt a borászat beszédes logója is. Ezen felül nem csak a külsőre, de a „belsőre” is nagyon odafigyelnek: csak minőségi, tiszta, reduktív borokat adnak ki a kezük közül, törekednek a tökéletességre.

Mit gondol, mi a legnagyobb probléma a Kunsági borvidéken?

Palásti Péter és Csengődi István egyértelműen mondták ugyanazt a problémát: a borágazat (főleg Bács-Kiskun megyében) túl van ellenőrizve. Az állam még mindig kiemelt figyelmet fordít az egykori „Aranyháromszögre”, pedig a rendkívüli ellenőrzésekből kifolyólag teljesen megszűnt a borhamisítás. A folyamatos átvizsgálások értékének 70%-át az ellenőrzött borásznak kell kifizetni, így az ellenőrzés egyenlő a büntetéssel. Igazságtalannak tartják, hogy ez csak Bács-Kiskun megyében ilyen szigorú.

„Gondolok itt a borkommandóra Bács-Kiskun megyében, amivel sehol máshol nem találkozunk, és a rengeteg fokozott ellenőrzésre, mert máshol ilyen nem tapasztalható. Pedig úgy gondolom, hogy csak abban az osztályban lehet I-est kapni, ahol feletetnek, ahol nem, ott mindenki lehet kitűnő.” – mondja Csengődi István.

Frittmann János szerint a legnagyobb probléma az, hogy a szőlészet és a borászat elszakadt egymástól, nincs átjárás. Eseti felvásárlások vannak, melyeknél nincsenek szerződések, továbbá kevés az integrált termelés. Valamint az alsó szegmensű olcsóbb borokat szövetkezeti szférában kellene feldolgozni és értékesíteni, ez nem a nagyobb borászok feladata. Hogy miért? Mivel ebben a szegmensben a szőlőtermelők rendkívül kiszolgáltatottak a nagy borászatoknak (például ők diktálták idén a szőlőfelvásárlási árakat, ami az import boroknak köszönhetően rendkívül alacsony volt). Továbbá változtatni kell a borászat nemzetközi szintű marketingtevékenységén is. Lantosné Dr. Mayer Zsuzsanna ennél a kérdésemnél az összefogás hiányát említette, mely a további kérdéseim egyike is, így a következő fejezetben fejtem ki.

Ön szerint hiányzik az összefogás?

Egyedül Frittmann Jánostól hallottam nemleges választ:

„A Soltvadkerti Hegyközség elnöke és a Hegyközségek Nemzeti Tanácsának alelnöke is vagyok, így hivatalból is kell, de természetesen összefogunk a minőségi borászokkal, ők kimondott jó viszonyban vannak egymással. Nyilván vannak kisebb szakmai feltételek, de úgy gondolom, hogy ez rendben van.”

Lantosné Dr. Mayer Zsuzsanna úgy gondolja, az összefogás az, amiben nagyon le van maradva mind Soltvadkert, mind a Kunsági borvidék. Pozitív iskolapéldaként említette a Villányi borvidéket, ahol együtt építik Villány brand-jét, a borászok elsődlegesen Villány hírnevét kívánják továbbvinni, nem pedig a sajátjukét. Természetesen kiemelkednek olyan nagy nevek, mint a Gere vagy a Bock, de a vásárló rendszerint a villányi bort keresi. Éppen a Lantos borászat indított el egy kezdeményezést: összehoztak egy találkozót a környékbeli minőségi borászatokkal, melynek célja az volt, hogy létrehozzanak egy egyesületet, akik közösen tudnak pályázni, közösen tudnak megjeleníteni.

Palásti Péter szerint összefogni nem lehet. Ahogyan ő látja, *mindenki saját magának süti a pecsenyéjét*. Úgy gondolja, nem csak a borvidéken belül, hanem a borvidékek között is hiányzik az összefogás. Szerinte túl sok a 22 borvidék, nem érti, hogy miért vannak 500-700 hektáros borvidékeink (pl. a Móri), ez csak széthúzáshoz vezet.

„Mondok egy konkrét példát. Németországba exportálhattunk volna nagyobb mennyiséget, a német kolléga 10 000 hl Rizling szilávnit szeretett volna. Ekkora mennyiséget egyszerre egy borvidékről nem lehetett összeszedni. Ha több borvidékről hozattam volna bort, akkor mindegyik borvidékhez külön címke lett volna szükséges. A német úr ezt nem akarta, így elestünk a megrendeléstől.”

Palásti borászat tulajdonosa továbbá azt is megemlítette, hogy más borvidékek még mindig (talán az „Aranyháromszög” múltja miatt) „feketebáránként” tekintenek a Kunsági borvidékre, pedig meg kell érteniük: ez a borvidék adja Magyarország bortermelésének csaknem felét. Muszáj összefogni, máskülönben nem fog létrejönni az oly régóta várt nemzetközi elismerés.

Csengődi István szerint térségi szintű összefogásra lenne szükség ahhoz, hogy kialakuljon a megfelelő imázs. Minden településnek megvan a saját erőssége, mint például Kiskőrösnek a Kadarka, Soltvadkertnek az Ezerjő, Izsáknak az Aranyásárféher. Ezekre kell alapozni, majd kiépíteni egy egységes arculatot.

Mit gondol a borhamisítási sztereotípiáról?

Napjainkban már lehetetlenné vált a borhamisítás (természetesen mindig lesznek emberek, akik megtalálják a kiskapukat), így erről nem beszélhetünk. A sztereotípiák, ami ráragadt, arról annál inkább. Bár mindegyik interjúalanyom válasza az volt, hogy már nem érzékelhető annyira, mint 10 évvel ezelőtt, még mindig jelen van. Például Frittmann János szerint már teljes mértékben megszűnt, ők nem érzik a hatását. Nem meglepő, hiszen a Frittmann borok mára nemzeti elismerésnek örvendnek. Az Alföldön készülhetnek kiváló, és

nem csak homoki borok: vannak kitűnő öntéstalajok, humuszos sárgahomok, barnahomok, erdőtalajok. Ezt kell kifelé mutatni a világnak!

De meg kell jegyeznünk, hogy Frittmann János 2007-ben a Bor és Piac című folyóiratnak még így nyilatkozott: *Kétszer-háromszor annyit kell dolgoznunk, mint másnak. (...) A külföldi megmérettetéseken sokszor könnyebben érünk el sikereket, mint itthon.* Ez is mutatja a rendkívül dinamikus fejlődést.

Viszont a másik 3 megkérdezett borászat még mindig küzd a „skatulya” ellen. Ki akarnak törni: marketinggel, pozitív kommunikációval (meg nem említve az „Aranyháromszög” szót) és országos versenyekkel. Lantosné a következőképpen fogalmazott:

„Ez ellen úgy kell védekezni, hogy fel kell venni a kesztyűt és megmutatni, hogy igenis vannak a borvidéken kiváló borok.”

Mit gondol az idei olasz bor „botrányról”?

A kérdésre rendkívül változatos válaszokat kaptam. A „tábor” két részre szakadt: azokra, akik nem vásárolnak fel olasz, illetve spanyol bort, és azokra, akik vásárolnak. Kezdeném azokkal, akik nem: a Frittmann és a Lantos borászat szerint csak azok a borászatok vásárolnak fel import bort, akik nem rendelkeznek kellően szoros termelői kapcsolatokkal, illetve azok, akiknek nem céljuk a minőségi borellátás. A Palásti borászat vásárol fel európai uniós borokat, ugyanis elmondása szerint idén nem termett elég szőlő, így a borászat nagyságából kifolyólag importra szorul. Palásti Péter nem tartja pozitívumnak a borimportot, de idén muszáj volt kiegészíteni a piacot.

Talán Csengődi István adta a legmeglepőbb választ.

„A magyar állam és lakosság aláírt egy uniós szerződést, akkor ezt is aláírta: a kereskedelem szabad áramlását. Jogtalannak tartom azt, hogy az import borral igen, de az import tejjel, dinnyével, barackkal, krumplival, cukorral nem foglalkozunk. Miért kell éppen a bort kiemelni? Ha ezt a magyar állam komolyan akarja, akkor az összes terméket figyelembe kell venni, mert ez a kulcsa az egész magyar mezőgazdaságnak. Magával a kereskedelemmel kellene foglalkozni, nem pedig a termelőkkel.”

Arra a kérdésemre, hogy vásárolnak-e fel olasz, illetve spanyol bort, igennel válaszolt.

„Nem mi akartunk, hanem a magyar állam a magyar szőlőtermelők terméséből készült magyar borokat fokozottabban ellenőrizte, mint az import borokat. Ezeket nem ellenőrizte, vagyis 3% volt az import bor ellenőrzés, míg 97 % a magyar.”

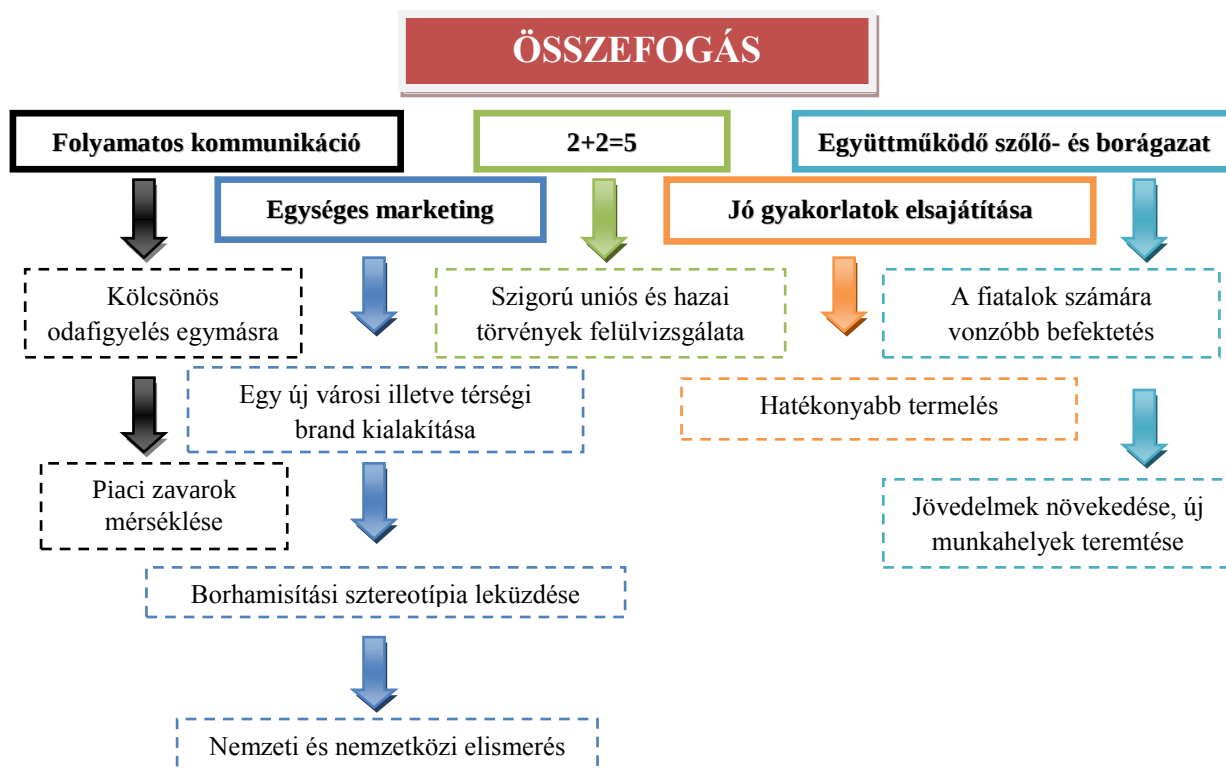
Mit gondol, vonzó lesz a szőlészet-borászat a fiatalok számára a jövőben?

Mindannyian egyetértettek azzal, hogy a szőlőtermesztés (vagyis a földek) és a borászat is koncentrálni fog. Ahhoz, hogy egy család meg tudjon élni a szőlészetből, nagy területekre van szükség. Ha egy családban körülbelül 5-10 hektár szőlőterület van, akkor azt a fiatalok valószínűleg továbbviszik. Ha ez a szám csupán 1-3 hektár, akkor azt az idősek művelik, amíg tudják, majd eladják, vagy ott hagyják. Így fog koncentrálni a termesztés. Ha a fiataloknak a kedvét nem veszi el sem a mezőgazdaság alacsony jövedelme, sem az importborok, sem a kiszámíthatatlan időjárás (mely idén kiemelt szerepet kapott), sem a munka idényjellege (ha szezon van, akkor éjjel-nappal dolgozni), és még támogatást is kap a telepítésre, akkor belefog a szőlőtermesztésbe. Csak akkor fog neki mindez megtérülni, ha kellő támogatást kapott, és nagy területen kezdett el gazdálkodni. Ugyanez tapasztalható a borászatban. Csak itt nem földről, hanem berendezésekről van szó. Komoly beruházásokat igényel az, hogy valaki korszerű borokat tudjon készíteni. Ezt nem lehet megcsinálni 2-300 hl borral.

Tehát a jövőben mind a szőlészet mind a borászat koncentrálni fog csupán néhány család „kezeiben”.

4.5. Értékelés, javaslatok

Véleményem szerint nem beszélhetünk olyanról, hogy a „Kunsági borvidék legnagyobb problémája”, ugyanis minden borásznak (a Pinceszövetkezet elnökét is beleértve, hiszen ő is borász) más és más problémával kell szembenéznie. Ennek ellenére, ha egy köztes megoldásra lenne szükség, úgy gondolom, hogy az összefogás megteremtése lenne az első és legfontosabb lépés. Ahhoz, hogy minden borász problémája megoldódjon, a piaci szereplőknek kooperálniuk kell egymással.

11. ábra Az összefogás jövőbeni hatása
Saját szerkesztés

Az 11. ábra mutatja az összefogás pozitív eredményeit. Természetesen a való életben ez nem ilyen egyszerű, továbbá évtizedekre van szükség a megvalósításához.

A gyors információáramlás lehetővé teszi a piaci esélyek felismerését és gyors kihasználását, melyek a versenyben maradás elengedhetetlen feltételei. A folyamatos kommunikációval a résztvevők egy egységes célt tartanak szem előtt, mérsékelnek a piaci zavarokat. Ha ez már korábban megtörtént volna, talán az importborok sem okoztak volna idén ekkora problémát. Mivel a szőlészet és a borászat jellemzően különválnak, a termelőknek csak mintegy 20%-át integrálják (80%-a felvásárlásra kerül) (Tompai, Bánya, 2008), ezért a kiépített kommunikációs csatornákkal talán szorosabbá válhatna a szőlészeti-borászati integráció is.

Jellemző, hogy a borászok nem tudják helyén értékelni a marketinget: vagy túlértékelik, vagy negligálják. Veszélyes szakma, mert látszólag nagyon könnyű. (Vince, 2010) Egységes marketing kialakításával létrejöhetne egy új városi, illetve térségi brand. A Villányi borvidék iskolapéldájából tanulva: ne a borászatok borait keressék a polcokon, hanem a borvidékét! Másrészt alapozzunk a hagyományokra! Az évszázadokra visszanyúló hagyomány az egyik legnagyobb erőssége lehetne a hazai borászatnak. Ezáltal leküzdhető lenne az egykori negatív sztereotípiák, egy alaposan kidolgozott marketingkampány kialakításával halványodna a kép a múlttól, és évek múltán talán teljesen megszűnne. Továbbá már oly régóta várt nemzeti és nemzetközi elismeréseknek is örvendhetne a borvidék.

Egy egész több mint a részek összege: egy-egy borász nem tud változtatni a szigorú törvényeken, de egy közösség már indíthat el kezdeményezést. Az összefogással elsajátíthatóak lennének a jó gyakorlatok és technikák, ezáltal hatékonyabb lehetne a termelés, növekedő termés hozamok is realizálódhatnának.

Végül egy együttműködő „olajozott gépezet” sokkal vonzóbb lenne a fiatalok számára, növekedne a vállalkozói kedv, és új résztvevők csatlakoznának az ágazatba. Ezáltal új munkahelyek teremtenének, növekednének a jövedelmek, amely kétségtelenül magasabb életszínvonalat eredményezne a helyiek számára.

Másrészt – ha egyelőre megpróbáljuk figyelmen kívül hagyni a kooperáció hiányát – úgy gondolom, hogy a teljes hazai borágazat az éppen aktuális „divat” szerint változik. Hogy mit értek ez alatt? Hugh Johnson és Jancis Robinson „The world atlas of WINE” című könyvükben a következőképpen vezetik be a Magyarországról szóló fejezetüket:

„Magyarország évszázadokon keresztül élelmiszer- és bortermelési kultúrájával, a legváltozatosabb őshonos fajtáival és a legszigorúbb bortörvényeivel és szokásaival tűnt ki. Éppen ezért nincs még egy ország, amely ennyit veszített volna azzal, hogy alkalmazkodott a külföldi vásárlók ízléséhez, akik egyszerűen az olcsó, átlagos minőségű tömegborok forrásának tekintették.”

Véleményem szerint minden borvidéknek megvan a maga erőssége, így hát alapozzanak arra! Alkalmazkodjanak a piaci feltételekhez, de mindemellett tartsák meg a hagyományaikat!

Összefoglalás

Kiskőrösön élek, valamint a családom több generáció óta foglalkozik szőlőtermesztéssel, így már egészen fiatalon érdekelni kezdett a szőlészet és a borászat. E személyes okokon túl a problémák időszerűsége, aktualitása motivált a téma választására.

A Kunsági borvidék hazánk legnagyobb kiterjedésű borvidéke, az itt tevékenykedő borászok hazánk bortermelésének csaknem felét adják. Az általam vizsgált 3 településen, Kiskőrösön, Kecelen és Soltvadkerten számos családnak nyújt megélhetést, illetve kiegészítő jövedelmet a szőlészet. Az ágazat – potenciáljából kifolyólag – nagymértékben befolyásolja a helyi gazdaság alakulását, így a legapróbb problémák is monumentálissá nőhetik ki magukat. A Kunsági borvidék az 1900-as évek második felétől egészen napjainkig számos megpróbáltatással néz szembe. Dolgozatom ezek bemutatása céljából íródott, a problémák kialakulását, hátterét vizsgáltam. A múlttal kapcsolatos kérdéseimre szekunder, míg a jelennel kapcsolatban primer kutatással kerestem a válaszokat. Vizsgálatom során a bevezetésben feltett kérdésekre az alábbi válaszokat kaptam.

A borvidék 1874-től vált jelentőssé, mikor megérkezett hazánkba is a pusztító filoxéravész. Az immunis alföldi homok az egyik legjobb megoldást jelentette a szőlőgyökértetű ellen, így az 1900-as évektől virágzásnak indult az kunsági szőlő- és borágazat. A borászat a második világháború után érte el fénykorát, mikor a szovjet felvevőpiac kielégíthetetlennek látszott. Éppen ezért a borászok nem a minőséget, hanem a mennyiséget tartották elsődleges szempontnak. A szovjet irányítás, a szakszövetkezetek és a keleti piac végeláthatatlansága révén beindult a borhamisítás. A gazdasági virágzott, az 1980-as évek végére a Kunsági borvidék biztosította a teljes magyar borexport több mint 60 %-át. A rendszerváltást követően a szovjet piaccal együtt a virágzó gazdaság is összeomlott. A Kecel-Kiskőrös-Soltvadkert háromszögben az eddig szeszhamisításból megélt vállalkozók áttértek az olajszőkítésre, létrejött az „Aranyháromszög” kifejezés. Az olajszőkítés megfékezésével az illegális szeszfőzés újabb hulláma következett, melyet véglegesen a 2000-es évek elején tudtak megfékezni.

Napjainkra vonatkozó kérdéseimre interjúk alkalmával kerestem a választ. Egy kiskőrösi, két soltvadkerti és egy keceli borással, továbbá a Kiskőrösi Kossuth Pinceszövetkezet elnökével készítettem strukturált interjút, valamint három hegybírónak 4 rövid kérdést tettem fel a soltvadkerti, a kiskőrösi és a keceli hegyközségre vonatkozóan.

A hegyközségi adatok alátámasztották a 3 város jelentőségét a szőlő- és borágazatban, ugyanis együttes termőterületük nagyobb, mint bármely borvidéké. Továbbá több mint 2800 család rendelkezik szőlőterülettel, és közel 70 borászati cég érdekelt a vizsgált 3 településen. A strukturált interjúk alkalmával a megkérdezett borászok a következő problémákra hívták fel a figyelmemet:

- az olasz bor problémájára,
- az egyre inkább háttérbe szoruló, de még mindig jelen lévő borhamisítási sztereotípiára,
- a szigorú uniós és hazai törvénykezésekre,
- az egységes imázs és marketing hiányára,
- a szőlészet és a borászat elszakadására, és az integráció hiányára,
- a rossz fajtaszerkezetre,
- a fiatalok számának csökkenésére az ágazatban, de egyben a szőlőterületek néhány kézben való koncentrációjára,
- az összefogás hiányára.

Véleményem szerint az összefogás hiánya a legnagyobb probléma. Ha a szőlő- és borágazatban létrejönne a résztvevők közötti együttműködés, az valamennyi problémára megoldást jelenthetne (11. ábra).

Végül úgy gondolom, a 3 város és a Kunsági borvidék rengeteg kiaknázatlan lehetőséget rejt magában, melyet kellő odafigyeléssel, minőségi bortermeléssel, kooperációval és egymás kölcsönös támogatásával a felszínre lehet hozni. Bízom benne, hogy a jelenlegi helyzet rövidesen megváltozik, és többé nem tekintenek a Kunsági borvidékre úgy, mint a hazai borászat „feketebárányára”.

„Abban biztos vagyok, hogy a magyar bor előbb-utóbb legyőzi a jelenleg mutatkozó nehézségeket, hogy uniformizálódó világunknak újra nagy és egyben eredeti csodája legyen.”

– Hugh Johnson, világhírű angol borszakértő

Irodalomjegyzék

1. Bányai G., Tompa I. (2008): A borász fontosabb, mint a terroir?, *Duna Bor Magazin* 1(1), 12-21.
2. Bede B. (2013): *Magyar borvidékek*, Corvina Kiadó Kft.
3. Benyák Z.- Benyák F.(1999): *Borok és korok*, Hermész kör, 93-98., 115-119., 193-204., 215-236.
4. Boda Zs., Pásztor A., Supka É. (2006): *Barangoló*, Sajtó-Team Kft., 20.
5. Bodnár L. (2007): *Borvidékék a Kárpát-medencében*, Bodnár és Társa Geográfus Bt., 60-212.
6. Farkas Z. (2007): Alföld, az ébredező óriás, *Bor és Piac*, 7(2), 4-5.
7. Gaál B., Párdányi M. (2007): *Bormarketing*, Alfadat-Press Kft., 201.
8. Hajdú I., Botos E. (2004): *Bormarketing*, Mezőgazda Kiadó, 146-156.
9. Hann C. (2004): Wine, Sand and Socialism: Some enduring effects of Hungary's flexible model of collectivization, *The Role of Agriculture in Central and Eastern European Rural Development: Engine of Change or Social Buffer?*
http://www.iamo.de/dok/sr_vol25.pdf
10. Herpay B. et al. (1998): *A magyar borgazdaság kihívásai*, Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, 49-62.
11. Johnson H., Robinson J. (2001): *The World Atlas of Wine (5th Edition)*, Octopus Publishing Group Ltd.
12. Juhász Á. et al. (2000): *Kiskőrös természeti-ökológiai adottságai*, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, 106-122.
13. Liddell A. (2003): *The Wines of Hungary*, Octopus Publishing Group Ltd.
14. Tanács I. (1989): *A borháború folytatódik*, Kecskeméti Lapok Kft., 81-135.
15. Török S. (1978): *Borászok zsebkönyve*, Mezőgazdasági Kiadó, 18.
16. Vince S. (2010): Jó bornak is kell marketing!, *Borászati Füzetek*, 20(6), 36.
17. Zám T. (1987): *Tények és indulatok*, Magvető Kiadó, 387-531.
18. Zoltán Z. (2001): *Alföldkutatás és -fejlesztés*, Magyar Glóbusz Kiadó, 67-68.

Internetes források

1. http://bor.hu/balatonfured_csopaki_borvidek (2014.08.18.)
2. http://bor.hu/bukki_borvidek (2014.08.18.)
3. http://bor.hu/mori_borvidek (2014.08.21.)
4. http://bor.hu/orszagos_borvideki_terkep (2014.09.02)
5. <http://borneked.hu/borlexikon/bortudomany/bortortenelem/a-borhamisitas-tortenete>
(2014.10.03)
6. <http://borneked.hu/magyar-bort%C3%B6rt%C3%A9nelem-r%C3%B6viden> (2014.08.25)
7. <http://index.hu/belfold/olaj3579/> (2014.10.22)
8. http://magyarnarancs.hu/belpol/borhamisitas_uj_sepro-62108 (2014.10.03)
9. http://mno.hu/migr_1834/hamisitok-nyomaban-a-borkommando-844396 (2014.10.05)
10. <http://www.baon.hu/bacs-kiskun/gazdasag/lassitjak-az-olasz-borok-behozatalat-564290>
(2014.10.15)
11. <http://www.boraszportal.hu/hirszure/20140508/igy-keszul-a-tablettas-bor-video>
(2014.10.21)
12. http://www.hnt.hu/docs/docs/HNT_sajtokozlem%C3%A9ny_20140905szolo_arprognosis.pdf (2014.10.10)
13. http://www.hnt.hu/docs/docs/HNT_sajtokozlem%C3%A9ny_termesbecsles20140905.pdf
(2014.10.10)
14. <http://www.kunsagiborvidek.hu/index.php/kunsagi-borvidek/a-borvidek-toertelme>
(2014.08.29)

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: Hegybírókhoz intézett kérdéseim

- a) *Mekkora termőterülettel rendelkezik a település?*
- b) *Hány regisztrált hegyközségi tag van?*
- c) *Ebből hányan rendelkeznek szőlőterülettel?*
- d) *Hány borászattal foglalkozó céget tart számon?*

2. számú melléklet: Strukturált interjúkérdések a Kossuth Pinceszövetkezet elnöke, Szűcs Gyula felé

- a) *Kérem, mutassa be a Pinceszövetkezetet!*
- b) *Ön mit tart a Kunsági borvidék legnagyobb problémájának?*
- c) *Mit gondol a borhamisítás skatulyájáról? Hogyan próbálnak ebből kitörni?*
- d) *Mit gondol arról, hogy napjainkban a fiatalok számára nem vonzó a szőlő- és borágazat?*
- e) *Ön szerint a Kunsági borvidéken hiányzik az összefogás?*
- f) *Ön szerint milyen egyéb problémák vannak?*

3. számú melléklet: A borászatokhoz intézett strukturált interjúkérdéseim

- a) *Kérem, mutassa be a borászatot!*
- b) *Mivel tűnnek ki a versenytársak közül?*
- c) *Mit gondol, mi a legnagyobb probléma a Kunsági borvidéken?*
- d) *Ön szerint hiányzik az összefogás?*
- e) *Mit gondol a borhamisítási sztereotípiáról?*
- f) *Mit gondol az idei olasz bor „botrányról”?*
- g) *Mit gondol, vonzó lesz a szőlészet-borászat a fiatalok számára a jövőben?*

4. számú melléklet: A Kunsági borvidék térképe

